

Zie ns.nl/jaarverslag voor de online versie

NS jaarrekening 2017

Inhoudsopgave

Jaarrekening

- 3 Geconsolideerde jaarrekening
- 71 Enkelvoudige jaarrekening

Jaarrekening

Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening 2017

(in miljoenen euro's)	2017	2016
1 Opbrengsten	5.121	5.093
2 Kosten personeel	2.056	2.039
3 Afschrijvingskosten en bijzondere waardeverminderingen	369	345
4 Verbruik grond- en hulpstoffen en voorraden	505	508
5 Geactiveerde productie eigen bedrijf	-161	-128
6 Kosten van uitbesteed werk en andere externe kosten	475	481
7 Infraheffing en concessievergoeding	930	861
8 Overige bedrijfslasten	933	859
Bedrijfslasten	5.107	4.965
15 Aandeel in resultaat investeringen verwerkt volgens de equity-methode	18	142
Resultaat uit bedrijfsactiviteiten	32	270
Financieringsbatens	16	22
Financieringslasten	-21	-31
27 Nettofinancieringsresultaat	-5	-9
Resultaat voor winstbelastingen	27	261
9 Winstbelasting	-2	-49
Resultaat over de verslagperiode	25	212
Toe te rekenen aan:		
De aandeelhouder van de vennootschap	24	212
Minderheidsbelang	1	-
Resultaat over de verslagperiode	25	212

Geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat 2017

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Resultaat over de verslagperiode	25	212
Totaalresultaat te reclassificeren naar winst-en-verliesrekening in volgende perioden		
Valuta omrekeningsverschillen op buitenlandse activiteiten	-3	-19
Effectief deel van veranderingen in de reële waarde van kasstroomafdekkingen	3	46
Belastingen	-	-10
Effectief deel van veranderingen in de reële waarde van kasstroomafdekkingen als gevolg van herwaardering investeringen verwerkt volgens de equity-methode, na belastingen	-	2
	-	19
Totaalresultaat niet te reclassificeren naar winst-en-verliesrekening in volgende perioden		
Actuarieel resultaat toegezegd-pensioenregelingen (zie noot 29)	21	13
Belastingen	-2	-1
Actuarieel resultaat toegezegd-pensioenregelingen als gevolg van herwaardering investeringen verwerkt volgens de equity-methode, na belastingen (zie noot 15)	2	1
	21	13
Totaalresultaat over de verslagperiode	46	244
Toe te rekenen aan:		
De aandeelhouder van de vennootschap	45	244
Minderheidsbelang	1	-
Totaalresultaat over de verslagperiode	46	244

Geconsolideerde balans per 31 december 2017

vóór resultaatbestemming

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Activa		
11 Materiële vaste activa	3.845	3.654
12 Vastgoedobjecten	170	197
13 Immateriële vaste activa	357	257
15 Investeringsverwerkingsmethode volgens de equity-methode	26	39
23 Overige financiële vaste activa, inclusief beleggingen	158	267
10 Latente belastingvorderingen	260	229
Totaal vaste activa	4.816	4.643
16 Voorraden	161	139
17 Debiteuren en overige vorderingen	648	724
Te vorderen winstbelasting	24	4
19 Geldmiddelen en kasequivalenten	565	709
18 Activa aangehouden voor verkoop	-	140
Totaal vlottende activa	1.398	1.716
Totaal activa	6.214	6.359
Eigen vermogen en verplichtingen		
24 Eigen vermogen		
Geplaatst aandelenkapitaal	1.012	1.012
Reserves	2.440	2.287
Onverdeeld resultaat	24	212
Totaal groepsvermogen	3.476	3.511
Minderheidsbelang derden	1	-
Eigen vermogen	3.477	3.511
28 Aan komende jaren toe te rekenen baten	314	328
25 Leningen en overige financiële verplichtingen inclusief derivaten	551	293
29 Personeelsbeloningen	30	31
30 Voorzieningen	114	100
20 Overlopende posten	21	36
10 Latente belastingverplichtingen	59	160
Totaal langlopende verplichtingen	1.089	948
25 Leningen en overige financiële verplichtingen inclusief derivaten	201	77
Verschuldigde winstbelasting	26	7
21 Crediteuren en overige schulden	1.126	1.023
22 Vooruitontvangen baten	246	641
30 Voorzieningen	49	37
18 Passiva aangehouden voor verkoop	-	115
Totaal kortlopende verplichtingen	1.648	1.900
Totaal verplichtingen	2.737	2.848
Totaal eigen vermogen en verplichtingen	6.214	6.359

Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2017

(in miljoenen euro's)		2017	2016
	Resultaat over de verslagperiode	25	212
	Aanpassingen voor:		
	Winstbelasting	2	49
	Resultaat uit investeringen verwerkt volgens de equity-methode	-18	-142
11, 12, 13	Afschrijvingen	354	319
11, 12, 13	Bijzondere waardeverminderingen en terugneming ervan	15	26
	Nettofinancieringsresultaat	5	9
	Mutatie voorzieningen	41	-54
15, 23	Mutatie financiële vaste activa (exclusief latente belastingposities)	-	192
	Mutatie langlopende verplichtingen niet resulterend in kasstromen	-	55
	Mutatie aan komende jaren toe te rekenen baten	-39	-23
		360	431
	Mutatie voorraden	-21	-1
	Mutatie debiteuren en overige vorderingen	62	-171
	Mutatie kortlopende verplichtingen	-263	459
	Mutaties werkkapitaal	-222	287
	Betaalde financieringslasten	-22	-28
	Betaalde winstbelastingen	-151	-11
		-173	-39
	Netto kasstroom uit bedrijfsactiviteiten	-10	891
	Ontvangen financieringsbaten	8	20
15	Dividend uit investeringen verwerkt volgens de equity-methode	22	72
	Vervreemding (verwerving) van dochterondernemingen, na aftrek van afgestoten (verworven) geldmiddelen	-13	-
11, 13	Verwerving van (im)materiële vaste activa	-612	-784
12	Verwerving van vastgoedobjecten	-7	-1
	Ontvangsten (betalingen) overige beleggingen	-	270
	Verwerving financiële vaste activa, incl. beleggingen	-11	-23
15, 23	Vervreemding financiële vaste activa, incl. beleggingen	157	239
11, 12, 13	Vervreemding (im)materiële vaste activa en vastgoedobjecten	1	23
	Netto kasstroom uit investeringsactiviteiten	-455	-184
	Netto kasstroom uit bedrijfs- en investeringsactiviteiten	-465	707
	Aflossing van opgenomen leningen	-121	-899
	Opname leningen	496	300
	Betaald dividend	-79	-41
	Netto kasstroom uit financieringsactiviteiten	296	-640
	Netto toename geldmiddelen en kasequivalenten	-169	67
	Geldmiddelen en kasequivalenten per 1 januari	709	671
	Valutakoers- en omrekeningsverschillen op geldmiddelen	-9	5
	Geldmiddelen en kasequivalenten geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	34	-34
	Geldmiddelen en kasequivalenten per 31 december	565	709

Geconsolideerd mutatie overzicht van het eigen vermogen

(in miljoenen euro's)	Geplaatst kapitaal	Overige reserves	Ingehouden winsten	Totaal	Minderheids- belang	Totaal eigen vermogen
Stand per 1 januari 2016	1.012	3	2.294	3.309	-	3.309
Resultaat			212	212	-	212
Niet-gerealiseerde resultaten		32		32		32
Totaalresultaat over de verslagperiode	-	32	212	244	-	244
Dividend aan aandeelhouders			-41	-41	-	-41
Overig		-	-1	-1		-1
Stand per 31 december 2016	1.012	35	2.464	3.511	-	3.511
Resultaat			24	24	1	25
Niet-gerealiseerde resultaten		21		21		21
Totaalresultaat over de verslagperiode	-	21	24	45	1	46
Dividend aan aandeelhouders			-79	-79	-	-79
Overig		-	-1	-1		-1
Stand per 31 december 2017	1.012	56	2.408	3.476	1	3.477

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening 2017

De toelichting is verdeeld in zes onderdelen. De toelichting bevat zowel de relevante informatie als een beschrijving van de specifieke waarderingsgrondslagen die toegepast zijn op het onderwerp van de individuele toelichting.

Sectie 1 Algemene informatie en belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving

Algemene informatie

NV Nederlandse Spoorwegen is gevestigd aan Laan van Puntenburg te Utrecht in Nederland (KvK nummer 30012558). De geconsolideerde jaarrekening van de vennootschap over het boekjaar 2017 omvat de vennootschap en haar dochterondernemingen (hierna te noemen Groep) en het belang van de Groep in deelnemingen en vennootschappen waarover gezamenlijk met derden zeggenschap wordt uitgeoefend. NV Nederlandse Spoorwegen is de houdstermaatschappij van NS Groep NV die op haar beurt de houdstermaatschappij is van de werkmaatschappijen die de verschillende bedrijfsactiviteiten van het concern uitvoeren. De cijfers volgens de geconsolideerde jaarrekening van NS Groep NV zijn gelijk aan die van geconsolideerde cijfers van NV Nederlandse Spoorwegen. De werkmaatschappijen van NS Groep NV zijn opgenomen in noot 32. De activiteiten van de Groep betreffen voornamelijk vervoer van reizigers, beheer en ontwikkeling van vastgoed en stationslocaties.

De geconsolideerde jaarrekening is in overeenstemming met International Financial Reporting Standards (IFRS) en de interpretaties daarvan die door de International Accounting Standards Board (IASB) zijn vastgesteld en door de Europese Unie zijn aanvaard. De raad van bestuur heeft op 28 februari 2018 de jaarrekening opgemaakt. De raad van commissarissen heeft in het preadvies aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders geadviseerd de jaarrekening ongewijzigd vast te stellen. Directie en commissarissen hebben op 28 februari 2018 toestemming gegeven voor publicatie van de jaarrekening. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 20 maart 2018 zal de vaststelling van deze jaarrekening aan de orde zijn.

Acquisitie en verkopen van bedrijven

Verkoop Qbuzz B.V.

Op 13 juli 2017 hebben NS en Busitalia de definitieve koopovereenkomst getekend inzake de verkoop van Qbuzz. De activa en passiva van Qbuzz waren vanaf 11 juli 2016 geclassificeerd als "aangehouden voor verkoop" en is NS gestopt met afschrijven op vaste activa vanaf dat moment. Op de transactie per 31 augustus 2017 is geen materieel verkoopresultaat gerealiseerd. Qbuzz heeft in 2017 bijgedragen aan de omzet voor een bedrag van € 129 miljoen.

Uitbreiding kapitaalbelang Westfalenbahn

Op 11 juli 2017 heeft Abellio een overeenkomst gesloten met de overige aandeelhouders van Westfalenbahn om hun belang (75%) over te dragen aan Abellio. Daarmee is het belang van de groep uitgebreid van 25% naar 100%. De feitelijke overdracht heeft plaatsgevonden op 6 december 2017. Westfalenbahn heeft sinds de uitbreiding van het belang in 2017 bijgedragen aan de omzet voor een bedrag van € 8 miljoen en resultaat van € nihil. De jaarmzet 2017 van Westfalenbahn bedraagt € 146 miljoen en het resultaat 2017 bedraagt € 5 miljoen.

De volgende tabel vat de overgenomen activa en passiva samen:

(in miljoenen euro's)

Materiële vaste activa	6
Immateriële vaste activa	27
Kortlopende activa	30
Langlopende verplichtingen	-8
Kortlopende verplichtingen	-19
Latente belastingverplichting	-9
Totaal verkregen netto activa	27

De goodwill die voortvloeit uit de transactie bedraagt € 18 miljoen. De herwaardering naar reële waarde van het bestaande belang in Westfalenbahn van 25% heeft geresulteerd in een bate van € 3 miljoen. Deze bate is opgenomen onder aandeel in resultaat investeringen verwerkt volgens de equity-methode.

Verwatering aandeel Greater Anglia

Op 12 januari 2017 heeft de Groep een contract ondertekend waarbij zij 40% van haar belang in Greater Anglia heeft verkocht aan Mitsui. Het belang in Greater Anglia is vanaf 21 maart 2017 voor 100% geconsolideerd, waarbij het minderheidsbelang als financieel instrument is verantwoord onder de leningen en overige financiële verplichtingen (zie noot 25) en is gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving

Hierna volgt een uiteenzetting van de belangrijke grondslagen voor consolidatie, waardering van activa en passiva en bepaling van het resultaat van de Groep.

Deze grondslagen zijn consistent toegepast voor alle gepresenteerde perioden in deze geconsolideerde jaarrekening, tenzij anders is aangegeven.

Onder toepassing van artikel 402 lid 1 Titel 9 Boek 2 BW is in de enkelvoudige jaarrekening van NV Nederlandse Spoorwegen volstaan met een beknopte winst-en-verliesrekening.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's (functionele valuta), afgerond op het dichtstbijzijnde miljoen. De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten tenzij anders vermeld. De cijfers van voorgaand jaar zijn aangepast voor vergelijkingsdoeleinden.

De Groep heeft consequent de hieronder uiteengezette grondslagen voor financiële verslaggeving gehanteerd voor 2017 die in deze geconsolideerde jaarrekening is opgenomen.

De Groep heeft met ingang van 1 januari 2017 de volgende nieuwe standaarden en wijzigingen op standaarden aangehouden, met inbegrip van alle daaruit voortvloeiende wijzigingen in overige standaarden. Deze nieuwe standaarden hebben niet geleid tot belangrijke wijzigingen in de toepassing van waarderingsgrondslagen:

- Erkenning van uitgestelde belastingvorderingen voor gerealiseerde verliezen (Wijzigingen in IAS 12)
- Disclosure initiatief (Wijzigingen in IAS 7)

Nieuwe standaarden en wijzigingen in standaarden die verplicht zijn met ingang van 2018 of later

De Groep heeft geen nieuwe standaarden, wijzigingen van bestaande standaarden of interpretaties vervoegd vrijwillig toegepast die pas met ingang van de jaarrekening over 2018 of later verplicht zijn.

De Groep onderzoekt momenteel de consequenties van de volgende nieuwe standaarden, interpretaties en wijzigingen van bestaande standaarden, waarvan toepassing verplicht is met ingang van de jaarrekening over 2018 of later indien vermeld:

IFRS 9 Financiële Instrumenten

IFRS 9, gepubliceerd in juli 2016, vervangt de huidige regelgeving van *IAS 39 Financiële instrumenten: Opname en Waardering*. IFRS 9 bevat herziene regelgeving ten aanzien van de classificatie en waardering van financiële instrumenten, inclusief een nieuw verwacht kredietverlies model om bijzondere waardeverminderingen op financiële activa te berekenen, en nieuwe algemene hedge accounting vereisten. Ook de bepalingen van IAS 39 ten aanzien van opname en het niet meer opnemen van financiële instrumenten zijn overgenomen in de nieuwe richtlijn. IFRS 9 is effectief voor boekjaren die starten op of na 1 januari 2018, met de mogelijkheid tot eerdere invoering van de richtlijn. De Groep heeft de potentiële impact op de geconsolideerde jaarrekening als gevolg van de toepassing van IFRS 9 geanalyseerd en de impact zal beperkt zijn.

IFRS 15 Omzet uit contracten met klanten

IFRS 15 stelt een alomvattend kader voor het bepalen of, hoeveel en wanneer opbrengsten opgenomen worden. Het vervangt de bestaande regelgeving ten aanzien van omzetverantwoording, met inbegrip van *IAS 18 Opbrengsten*, *IAS 11 Onderhanden projecten* en *IFRIC 13 Loyaliteitsprogramma's*.

IFRS 15 is effectief voor boekjaren die starten op of na 1 januari 2018, met de mogelijkheid tot eerdere invoering van de richtlijn. De Groep heeft de potentiële impact op de geconsolideerde jaarrekening geanalyseerd bij de toepassing van IFRS 15 en de impact zal naar verwachting beperkt zijn.

IFRS 16 Leases

Op 13 januari 2017 is een nieuwe richtlijn IFRS 16 Leases gepubliceerd. Deze richtlijn moet verplicht worden toegepast vanaf 1 januari 2019. De boekhoudkundige behandeling van leasecontracten zal fundamenteel veranderen. IFRS 16 elimineert het huidige model van verwerking, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen financiële lease (on balance) en operationele leasing (off balance). In plaats daarvan komt er één model voor de verwerking, die vergelijkbaar is met de huidige financiële lease accounting. De Groep is gestart met de analyse van de impact van de nieuwe richtlijn. Naar verwachting zal deze richtlijn majeure impact hebben op de balans en resultaat van de groep en dit zal leiden tot een substantiële balansverlenging.

Overig

De volgende nieuwe of aangepaste standaarden hebben geen significante impact op de geconsolideerde jaarrekening van de Groep:

- Verduidelijkingen van IFRS 15 Omzet uit contracten met klanten
- Onzekere belastingposities (IFRIC-interpretatie 23)
- Classificatie en waardering van op aandelen gebaseerde betalingstransacties (Aanpassing van IFRS 2)
- Het toepassen van IFRS 9 Financiële Instrumenten met IFRS 4 Insurance Contracts (Wijzigingen in IFRS 4)
- Jaarlijkse IFRS verbeteringen cyclus 2014-2016
- Vreemde valuta transacties en verwerking van vooruitbetalingen (IFRIC-interpretatie 22)
- Overdracht van vastgoed (Wijzigingen in IAS 40)
- Vooruitbetalingsopties met negatieve compensatie (Wijzigingen in IFRS 9)
- Lange termijn belangen in deelnemingen en joint ventures (Wijzigingen in IAS 28)
- Jaarlijkse IFRS verbeteringen cyclus 2015-2017

Schattingen en beoordelingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de raad van bestuur oordelen vormt en schattingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die, gegeven de omstandigheden, als redelijk worden beschouwd. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden periodiek beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden verwerkt in de periode waarin de schatting wordt herzien, dan wel in toekomstige perioden indien de herziening betrekking heeft op toekomstige perioden.

De belangrijkste schattingen en beoordelingen betreffen: voornamelijk inschattingen voorzieningen/claims uit hoofde van onregelmatigheden (noot 30 en noot 31) en waardering van latente belastingvorderingen (noot 10).

De hierna uiteengezette grondslagen voor financiële verslaggeving zijn consistent toegepast voor de gepresenteerde perioden in deze geconsolideerde jaarrekening.

Grondslagen voor consolidatie

Dochterondernemingen

De Groep heeft zeggenschap over een entiteit indien zij op basis van haar betrokkenheid bij de entiteit is blootgesteld aan dan wel recht heeft op variabele rendementen en het vermogen heeft die rendementen te beïnvloeden aan de hand van haar zeggenschap over de entiteit. De jaarrekeningen van dochterondernemingen zijn in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen vanaf de datum waarop voor het eerst sprake is van zeggenschap tot aan het moment waarop deze eindigt.

Bij verlies van zeggenschap over de dochteronderneming worden de activa en verplichtingen van die dochteronderneming, eventuele minderheidsbelangen en overige met de dochteronderneming samenhangende vermogenscomponenten niet langer in de balans verantwoord. Het eventuele overschot of tekort wordt opgenomen in de winst-en-verliesrekening. Indien de Groep een belang behoudt in de voormalige dochteronderneming, wordt dat belang tegen de reële waarde per de datum verantwoord dat niet langer sprake was van zeggenschap.

Verwerving van dochterondernemingen

Bedrijfscombinaties worden verwerkt op basis van de overnamemethode per de datum waarop de zeggenschap overgaat naar de Groep. De voor de overname overgedragen vergoeding wordt gewaardeerd tegen reële waarde, evenals de netto identificeerbare verworven activa. Eventuele goodwill die hieruit voortvloeit, wordt jaarlijks getoetst op bijzondere waardeverminderingen. Eventuele boekwinst uit een voordelige koop wordt direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen. Transactiekosten worden opgenomen wanneer zij worden gemaakt.

Eliminatie van transacties bij consolidatie

Intragroepssaldi en -transacties, alsmede eventuele niet-gerealiseerde winsten en verliezen op transacties binnen de Groep of baten en lasten uit dergelijke transacties worden geëlimineerd. Niet gerealiseerde winsten uit hoofde van transacties met investeringen verwerkt volgens de equity-methode worden geëlimineerd naar rato van het belang dat de Groep in de investering heeft. Niet gerealiseerde verliezen worden op dezelfde wijze geëlimineerd als niet-gerealiseerde winsten, maar alleen voor zover er geen aanwijzing is voor een bijzondere waardevermindering.

Vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta

Transacties luidend in vreemde valuta worden in de betreffende functionele valuta van de groepsentiteiten omgerekend tegen de geldende wisselkoers per transactiedatum. In vreemde valuta luidende monetaire activa en verplichtingen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. In vreemde valuta luidende niet-monetaire activa en verplichtingen die tegen reële waarde worden gewaardeerd, worden naar de functionele valuta omgerekend tegen de wisselkoersen die golden op de data waarop de reële waarden werden bepaald. In vreemde valuta luidende niet-monetaire activa en verplichtingen die op basis van historische kosten worden gewaardeerd, worden niet opnieuw omgerekend.

De bij omrekening optredende valutakoersverschillen van de volgende posten worden verwerkt in niet-gerealiseerde resultaten:

- financiële verplichting die wordt aangemerkt als afdekking van de netto-investering in een buitenlandse activiteit;
- in aanmerking komende kasstroomafdekkingen voor zover de afdekking effectief is.

Buitenlandse activiteiten

De activa en verplichtingen van buitenlandse activiteiten, met inbegrip van goodwill en bij consolidatie ontstane reële-waardecorrecties, worden in euro's omgerekend tegen de geldende koers per verslagdatum. De opbrengsten en kosten van buitenlandse activiteiten worden in euro's omgerekend tegen de gemiddelde wisselkoers, welke de wisselkoers op transactiedatum benadert.

Valutaomrekeningsverschillen worden opgenomen in niet gerealiseerde resultaten en verwerkt in de reserve omrekeningsverschillen. Indien de Groep bij de verkoop van een buitenlandse activiteit de zeggenschap, invloed van betekenis dan wel gezamenlijke zeggenschap verliest, dan wordt het cumulatieve bedrag in de reserve omrekeningsverschillen in verband met deze buitenlandse activiteit overgeboekt naar de winst of het verlies wanneer de winst of het verlies op de verkoop wordt opgenomen. Indien de Groep slechts een deel van haar belang in een dochter verkoopt, terwijl de Groep wel de zeggenschap houdt, dan wordt het desbetreffende evenredige deel van het cumulatieve bedrag opnieuw toegerekend aan het minderheidsbelang. Indien de Groep slechts een deel van haar belang in een geassocieerde deelneming of joint venture verkoopt, terwijl de Groep wel invloed van betekenis of gezamenlijke zeggenschap houdt, dan wordt het desbetreffende evenredige deel van het cumulatieve bedrag overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening.

Bepaling reële waarde

Een aantal grondslagen en de informatieverschaffing van de Groep vereisen de bepaling van de reële waarde van zowel financiële als niet-financiële activa en verplichtingen. Voor waarderings- en informatieverschaffingsdoeleinden is de reële waarde op basis van de volgende methoden bepaald.

Materiële vaste activa

De reële waarde van de materiële vaste activa die ten gevolge van een bedrijfscombinatie zijn opgenomen, is gebaseerd op marktwaarde. De reële waarde is berekend op basis van actuele aanschafprijzen of is bepaald door de historische aanschafwaarde met behulp van indexcijfers op het huidige prijspeil te brengen.

Vastgoedobjecten

Gezien de aard, diversiteit en locaties (stationsomgevingen) wordt de reële waarde van de vastgoedportefeuille niet periodiek bepaald, tenzij sprake is van een bijzondere waardevermindering. Naar verwachting ligt de reële waarde hoger dan de boekwaarde van de vastgoedobjecten.

Beleggingen in obligaties en deposito's

De reële waarde van tot einde looptijd aangehouden financiële activa en voor verkoop beschikbare financiële activa wordt bepaald op basis van de prijs per verslagdatum. De reële waarde van tot einde looptijd aangehouden beleggingen wordt alleen ten behoeve van de informatieverschaffing bepaald.

Derivaten

De reële waarde van derivaten wordt gevormd op basis van afgeleide marktnoteringen, waarbij rekening wordt gehouden met de actuele rente en de ingeschatte kredietwaardigheid van de tegenpartijen bij het contract.

Niet-afgeleide financiële verplichtingen

De reële waarde van niet-afgeleide financiële verplichtingen wordt bepaald ten behoeve van de informatieverschaffing en berekend op basis van de contante waarde van toekomstige aflossingen en rentebetalingen, gediscoteerd tegen de marktrente per verslagdatum. Voor financiële leases wordt de marktrente bepaald aan de hand van vergelijkbare leaseovereenkomsten.

Leasing

Operationele leasebetalingen

Leaseovereenkomsten, waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom geheel of nagenoeg niet bij de lessee liggen, worden als operationele lease aangemerkt. Operationele leasebetalingen worden lineair over de leaseperiode in de winst- en verliesrekening verwerkt.

Financiële leasebetalingen

Leaseovereenkomsten, waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom geheel of nagenoeg geheel bij de lessee liggen, worden als financiële lease aangemerkt. De minimale leasebetalingen worden deels als financieringskosten opgenomen en deels als aflossing van de uitstaande verplichting. De financieringskosten worden zodanig toegerekend aan iedere periode van de totale leasetermijn, dat dit resulteert in een constante rentevoet over het resterende saldo van de verplichting.

Gesegmenteerde informatie

De Groep is niet verplicht te voldoen aan de eisen van IFRS 8 vanwege het feit dat geen sprake is van een beursnotering. Om te voldoen aan de eisen van de Nederlandse wet- en regelgeving is segmentinformatie naar geografisch gebied opgenomen ten aanzien van omzet en fte's.

Grondslagen geconsolideerd kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld via de indirecte methode en is opgesteld aan de hand van de vergelijking tussen begin- en eindbalans van het betreffende boekjaar. Hierbij wordt het resultaat aangepast voor mutaties die niet hebben geleid tot ontvangsten of uitgaven gedurende het boekjaar.

Sectie 2 Resultaat over het jaar

1. Opbrengsten

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Nederland	3.132	3.172
Verenigd Koninkrijk	1.743	1.727
Duitsland	246	194
Totaal opbrengsten	5.121	5.093

De opbrengsten 2017 van Qbuzz die verkocht is in 2017 bedragen € 129 miljoen (2016: € 214 miljoen). De opbrengsten 2017 van het Verenigd Koninkrijk omgerekend tegen de gemiddelde valutakoers van 2016 bedragen € 1.865 miljoen.

Onder opbrengsten Nederland is een bedrag begrepen van € 23 miljoen (2016: € 22 miljoen) met betrekking tot ontwikkelactiviteiten. Als gevolg van een schattingswijziging ten aanzien van de toerekening van subsidie opbrengsten in het Verenigd Koninkrijk is een bedrag van € 19 miljoen meer verantwoord dan voor deze wijziging. De wijziging heeft geen effect op de timing van de daadwerkelijke geldstromen, dan wel het totaal aan subsidie dat wordt ontvangen over de duur van de concessie.

Waarderingsgrondslag

Opbrengsten

Onder de omzet worden begrepen de vervoersopbrengsten en opbrengsten van de overige bedrijfsactiviteiten onder aftrek van kortingen en omzetbelasting.

Verlening van diensten en verkoop van goederen

Opbrengsten uit hoofde van verleende diensten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen in de periode waarin de diensten worden verleend. Voor leveringscontracten die de balansdatum overschrijden, vindt toerekening van de opbrengsten plaats aan de afzonderlijke jaren naar rato van het stadium van voltooiing van de transactie op balansdatum. Het stadium van voltooiing wordt bepaald aan de hand van beoordelingen van de verrichte werkzaamheden.

Opbrengsten uit de verkoop van goederen worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt wanneer de belangrijke risico's en voordelen van eigendom aan de koper zijn overgedragen, de inning van de verschuldigde vergoeding waarschijnlijk is, de hiermee verband houdende kosten of eventuele retouren van goederen betrouwbaar kunnen worden ingeschat, er geen sprake is van aanhoudende managementbetrokkenheid bij de goederen en de omvang van de opbrengsten betrouwbaar kan worden bepaald.

Vergoedingen van de overheid voortvloeiend uit vervoersovereenkomsten of vervoersconcessies worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord in de periode waarop de vergoeding betrekking heeft.

Huuropbrengsten

Huuropbrengsten uit vastgoedobjecten worden lineair in de winst-en-verliesrekening opgenomen op basis van de duur van de huurovereenkomst. Kosten van toezeggingen die worden gedaan als stimulering voor het sluiten van huurovereenkomsten worden als integraal deel van de totale huuropbrengsten verwerkt en lineair verdeeld over de contractperiode.

Overige opbrengsten

Deze omvatten incidentele opbrengsten en dekking door derden van de kosten van (neven)activiteiten die niet behoren tot de bedrijfsactiviteiten van de onderneming. Het saldo tussen de verkoopopbrengsten en de boekwaarde van de verkochte materiële vaste activa worden eveneens verantwoord onder overige opbrengsten.

2. Kosten personeel

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Lonen en salarissen	1.488	1.467
Premies sociale verzekeringen	209	215
Pensioenlasten toegezegde-bijdrageregelingen	97	90
Pensioenlasten toegezegde-pensioenregelingen	47	41
Overige personeelskosten	69	75
Inhuur personeel	146	151
Totaal	2.056	2.039

De gemiddelde personeelsbezetting was als volgt:

(in fte)	2017	2016
Nederland	19.897	19.886
Verenigd Koninkrijk	10.402	10.168
Duitsland	1.105	891
Totaal	31.404	30.945

Hierin is inbegrepen de gemiddelde personeelsbezetting van Qbuzz voor 2017 van 1.139 fte (2016: 1.842 fte).

De personeelsbezetting ultimo boekjaar was als volgt:

(in fte)	2017	2016
Nederland	18.805	20.240
Verenigd Koninkrijk	12.785	10.152
Duitsland	1.447	996
Totaal	33.037	31.388

Beloningen van bestuurders

(in euro's)	Basissalaris	Alternatief voor aftopping pensioenopbouw	Uitbetaling leasebedrag	Vergoeding fiscale bijtelling directieauto	Div. vergoedingen	Pensioenlasten	Beëindigings vergoeding (incl. juridische kosten)	Totaal 2016
De heer R.H.L.M. van Boxtel	438.600	40.450	-	-	4.368	14.171	-	497.588
De heer H.L.L. Groenewegen*	101.289	8.571	4.629	-	1.286	4.169	-	119.943
Mevrouw M.E.F. Rintel*	157.667	14.448	2.784	-	494	6.495	-	181.887
Mevrouw S.M. Zijderveld*	315.333	26.673	14.410	-	4.004	12.990	-	373.410
De heer E.M. Robbe**	176.922	26.251	2.207	-	22.969	5.904	-	234.254
Totaal	1.189.811	116.393	24.030	-	33.121	43.728	-	1.407.083

(in euro's)	Basissalaris	Alternatief voor aftopping pensioenopbouw	Uitbetaling leasebedrag	Vergoeding fiscale bijtelling directieauto	Div. vergoedingen	Pensioenlasten	Beëindigingsvergoeding (incl. juridische kosten)	Totaal 2017
De heer R.H.L.M. van Boxtel	449.944	41.524	-	13.662	4.368	14.431	-	523.929
De heer H.L.L. Groenewegen	352.898	29.878	15.720	3.540	4.584	14.431	-	421.051
Mevrouw M.E.F. Rintel	352.898	32.368	2.784	3.540	4.368	14.431	-	410.389
Mevrouw S.M. Zijderveld	352.898	29.878	15.720	3.540	4.368	14.431	-	420.835
De heer T.B. Smit***	265.178	22.523	-	2.655	3.276	10.823	-	304.455
Totaal	1.773.815	156.172	34.224	26.937	20.963	68.547	-	2.080.658

* De heer Groenewegen is benoemd in de RvB per 15 september 2016, mevrouw Rintel per 15 juli 2016 (voor de periode vóór deze datum is de beloning opgenomen in de tabel beloning aan managers op sleutelposities) en mevrouw Zijderveld per 1 februari 2016.

** Per 1 juni 2016 is de heer Robbe uitdienst getreden.

*** De heer Smit is per 1 april 2017 in dienst getreden.

De heer A.P. Schouws is in 2016 ingehuurd als Directeur Financiën voor de periode van 18 april 2016 tot 15 september 2016. Hiervoor ontving hij een management fee van EUR 176.515.

Voor een nadere toelichting op het beloningenbeleid van de raad van bestuur wordt verwezen naar hoofdstuk Beloning van de raad van bestuur in het jaarverslag.

Beloningen aan managers op sleutelposities (exclusief raad van bestuur)

(in euro's)	Vaste en variabele beloning	Pensioenlasten	Beëindigingsvergoeding (excl. juridische kosten)	Totaal
2016	3.013.445	168.129	565.956	3.747.530
2017	2.558.381	98.835	-	2.657.216

Beloning commissarissen

De ten laste van de vennootschap komende beloning van de commissarissen over 2017 bedraagt in totaal € 205.371. In 2016 bedroeg de ten laste van de vennootschap gekomen beloning van commissarissen € 173.716. De beloning bestaat uit een vast honorarium en een vergoeding voor deelname aan één of meer commissies. De specificatie van de bedragen per commissaris is als volgt:

(in euro's)	2017	2016
G.J.A. van de Aast (met ingang van 16 augustus 2016) <i>Voorzitter RvC, lid risk- en auditcommissie en lid remuneratie- en nominatiecommissie</i>	44.344	37.923
J.J.M. Kremers <i>Voorzitter risk- en auditcommissie</i>	36.673	34.994
P. Rosenmöller (met ingang van 16 augustus 2016) <i>Voorzitter remuneratie- en nominatiecommissie Vice voorzitter RvC</i>	42.189	36.980
M.E. van Lier Lels (met ingang van 3 februari 2016) <i>lid risk- en auditcommittee</i>	31.420	25.942
J.L. Stuijt (met ingang van 15 augustus 2016)	31.420	11.379
T.M. Lodder (Tot 2 juni 2016) <i>Voorzitter RvC, lid remuneratie- en nominatiecommissie</i>	-	16.750
I.M.G. Jankovich (tot 28 april 2016)	-	9.748
W.J. van der Feltz (vanaf 1 mei 2017)	19.325	-
Totaal	205.371	173.716

Er zijn geen leningen, voorschotten of garantstellingen ten behoeve van leden van de raad van bestuur of commissarissen verstrekt door de vennootschap.

Alle aandelen van NV Nederlandse Spoorwegen zijn in handen van de Staat der Nederlanden. Er zijn geen rechten toegekend aan leden van de raad van bestuur, commissarissen of personeelsleden om aandelen in de vennootschap te nemen of te verkrijgen.

3. Afschrijvingskosten en bijzondere waardeverminderingen

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Afschrijvingskosten Materiële vaste activa	301	270
Afschrijvingskosten Vastgoedobjecten	9	9
Afschrijvingskosten Immateriële vaste activa	45	40
Totaal afschrijvingskosten	355	319
Bijzondere waardeverminderingen en terugneming Materiële vaste activa	9	24
Bijzondere waardeverminderingen Vastgoedobjecten	5	2
Bijzondere waardeverminderingen Immateriële vaste activa	-	-
Totaal bijzondere waardeverminderingen	14	26
Totaal	369	345

Voor de toelichting op bijzondere waardeverminderingen van vaste activa wordt verwezen naar noot 14.

4. Verbruik grond- en hulpstoffen en voorraden

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Materiaalverbruik	321	309
Energieverbruik	184	199
Totaal	505	508

5. Geactiveerde productie eigen bedrijf

De geactiveerde productie eigen bedrijf 2017 € 161 miljoen (2016: € 128 miljoen) heeft vooral betrekking op de revisie van treinen.

Waarderingsgrondslag

De activeerde productie eigen gebruik bevat de direct toerekenbare personeelskosten, kosten voor materialen en toerekenbare indirecte kosten die gebruikt zijn bij de constructie van activa voor eigen gebruik.

6. Kosten van uitbesteed werk en andere externe kosten

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Kosten van uitbesteed werk	73	75
Schoonmaakkosten	95	87
Onderhoudswerkzaamheden	122	149
Automatiseringskosten	185	170
Totaal	475	481

De kosten van uitbesteed werk zijn kosten die betrekking hebben op de uitvoering van opdrachten aan derden die niet vallen onder de overige rubrieken binnen deze categorie.

7. Infraheffing en concessievergoeding

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Nederlandse treinconcessies	381	383
Engelse treinconcessies	443	389
Duitse treinconcessies	106	89
Totaal	930	861

Waarderingsgrondslag

Correctiemechanismes HRN concessie

In de uitvoeringsovereenkomst met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is een aantal correctiemechanismen opgenomen ter vaststelling van de concessieprijs. De correctie die betrekking heeft op de gemiddelde rentabiliteit gedurende de concessie wordt als vordering verantwoord op het moment dat conform de berekeningssystematiek, zoals vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst, het recht ontstaat. De correctie wordt lineair verantwoord over de concessieduur. Overige (éénmalige) betalingen uit hoofde van de overeenkomst worden lineair verantwoord over de concessieduur.

8. Overige bedrijfslasten

Tot de overige bedrijfslasten behoren onder meer verzekeringen, kosten van huisvesting en inventaris, honoraria controlerend accountant, publiciteitskosten, huur- en leasekosten bedrijfsmiddelen en dotaties aan voorzieningen.

Honoraria controlerend accountant

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Wettelijke controles	2,5	2,6
Andere assuranceopdrachten	0,4	0,4
Belastingadviesdiensten	-	-
Overige dienstverlening	-	-
Totaal	2,9	3,0

De honoraria controlerend accountant bevat de honoraria van zowel de diensten in Nederland als die van het buitenlandse netwerk.

9. Winstbelasting

(in miljoenen euro's)	2017	2016
<i>Opgenomen in de winst-en-verliesrekening</i>		
Acute belastingen	-145	-22
Latente belastingen	143	-27
Totaal winstbelastingen	-2	-49
Aansluiting met het effectieve belastingtarief		
Resultaat voor belasting	27	261
Belasting naar de winst volgens Nederlands belastingtarief vennootschapsbelasting (2017 en 2016: 25%)	-7	-65
Niet-afrekbare kosten	-10	-1
Overige permanente verschillen	9	6
Effect van het belastingtarief in buitenlandse jurisdicties (ander tarief)	17	10
Terugname afwaardering latente belastingvorderingen	67	-
Afwikkeling voorgaande jaren	-78	1
Totaal winstbelastingen	-2	-49
Winstbelasting op baten en lasten in het totaalresultaat	-2	-11

De vennootschapsbelasting is berekend op basis van de geldende belastingtarieven in Nederland, Verenigd Koninkrijk, Ierland, en Duitsland, rekening houdend met de fiscale bepalingen die permanente verschillen geven tussen de bedrijfseconomische en de fiscale resultaatbepaling. De fiscale bepalingen omvatten onder andere de deelnemingsvrijstelling en de beperking van aftrekbare kosten.

De effectieve belastingdruk over het resultaat voor vennootschapsbelasting bedraagt 7% (2016: 19%).

Over de fiscale aangiften tot en met 2012 bestaat overeenstemming met de Belastingdienst. Over 2013 is een definitieve aanslag ontvangen. Tegen deze aanslag loopt een bezwaarprocedure. Over de daarop volgende jaren is nog geen definitieve aanslag ontvangen. In de jaarrekeningen van voorgaande jaren en in dit jaar is de belasting verantwoord op basis van de ingediende aangiften en de daarin gehanteerde uitgangspunten en eventuele correcties op voorgaande jaren.

De correctie voorgaande jaren wordt met name veroorzaakt door de afronding van het boekenonderzoek dat de Nederlandse fiscus was gestart naar de fiscale behandeling van de leasecontracten die door Nederlandse vennootschappen zijn aangegaan.

De terugname van de afwaardering van het Nederlandse deel van de vordering latente belastingen (€ 67 miljoen) is het gevolg van hogere verwachte resultaten van de fiscale eenheid in Nederland door de overdracht van het HRN materieel.

Waarderingsgrondslag

De belasting over de winst of het verlies over de verslagperiode omvat de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en latente winstbelastingen. De winstbelasting wordt in de winst-en-verliesrekening opgenomen, behoudens voor zover deze betrekking heeft op posten die rechtstreeks in het eigen vermogen via het totaalresultaat worden opgenomen, in welk geval de belasting in het eigen vermogen via het totaalresultaat wordt verwerkt.

Alle belastingposten worden opgenomen tegen de nominale waarde.

De over het boekjaar verschuldigde en verrekenbare belasting is de naar verwachting te betalen belasting over de belastbare winst over de verslagperiode, berekend aan de hand van belastingtarieven die gelden op balansdatum en correcties op de over voorgaande jaren verschuldigde belasting.

Nagenoeg alle tot de Groep behorende dochterondernemingen zijn voor de vennootschapsbelasting gevoegd in de fiscale eenheid NS, met uitzondering van buitenlandse concernonderdelen.

10. Latente winstbelasting

Het verloop van de latente belastingvorderingen en -verplichtingen is als volgt:

(in miljoenen euro's)	Netto balans per 1 januari 2016	verwerkt in winst-en-verliesrekening	verwerkt in overig totaalresultaat	overige mutaties	Netto posities Posities per 31 december 2016	Latente belasting vordering	Latente belasting verplichtingen
Materiële vaste activa	-109	-8	-	-1	-118	23	141
Immateriële vaste activa	-7	-	-	-2	-9	-	9
Financiële vaste activa	-11	9	-2	1	-3	4	7
Vorderingen	-	-	-	-	-	-	-
Voorzieningen	-	3	-3	1	1	2	1
Aan komende jaren toe te rekenen baten	73	-9	-	1	65	65	-
Leningen en overige financiële verplichtingen	13	-1	-6	-2	4	4	-
Overige posten	-1	-	-	-1	-2	-	2
Verliescompensatie	152	-21	-	-	131	131	-
Latente belastingvorderingen (schulden)	110	-27	-11	-3	69	229	160

(in miljoenen euro's)	Netto balans per 1 januari 2017	verwerkt in winst-en-verliesrekening	verwerkt in overig totaalresultaat	overige mutaties	Netto posities Posities per 31 december 2017	Latente belasting vordering	Latente belasting verplichtingen
Materiële vaste activa	-118	201	-	-	83	111	28
Immateriële vaste activa	-9	-1	-	-8	-18	-	18
Financiële vaste activa	-3	-4	-2	1	-8	4	12
Vorderingen	-	-	-	2	2	-	-2
Voorzieningen	1	-	-	-2	-1	-	1
Aan komende jaren toe te rekenen baten	65	-8	-	1	58	58	-
Leningen en overige financiële verplichtingen	4	-1	-	-1	2	2	-
Overige posten	-2	2	-	-1	-1	1	2
Verliescompensatie	131	-46	-	-1	84	84	-
Latente belastingvorderingen (schulden)	69	143	-2	-9	201	260	59

Netto operationele verliezen die aangemerkt worden als fiscale verliezen volgens Nederlandse belastingwetten die door Nederlandse dochterondernemingen ontstaan kunnen in het algemeen worden verrekend met toekomstige winsten gerealiseerd in de negen jaar na het jaar waarin het verlies is geleden, en kan worden verrekend met de winst van het jaar voorafgaand aan het verliesjaar. Voor de posities in buitenlandse ondernemingen gelden vergelijkbare regels.

Op 31 december 2017 is na afstemming met de relevante fiscale autoriteiten de HRN materieelportefeuille die is ondergebracht bij Ierse dochter NSFSC overgedragen naar een Nederlandse vennootschap. Deze vennootschap maakt deel uit van de fiscale eenheid in Nederland.

Op 31 december 2017 heeft de Groep latente belastingvorderingen ten bedrage van € 233 miljoen voor de fiscale eenheid in Nederland (31 december 2016: € 205 miljoen). Deze latente belastingvorderingen worden deels gedekt door latente belastingverplichtingen die in de referentieperiode tot en met 2024 tot belastbare winst leiden en geprognoseerde winsten tot en met 2024 welke zijn gebaseerd op het Concernplan 2018 - 2022. Bij de prognoses is uitgegaan van de huidige samenstelling van de activiteiten van de Groep en met inachtneming van de HRN concessie die per 1 januari 2015 is ingegaan en het effect van de overdracht van de HRN materieelportefeuille van de Ierse dochter NSFSC naar Nederland op 31 december 2017. De terugname van de afwaardering van het Nederlandse deel van de vordering latente belastingen (€ 67 miljoen) is het gevolg van hogere verwachte resultaten van de fiscale eenheid in Nederland door de overdracht van het HRN materieel. De correctie voorgaande jaren wordt met name veroorzaakt door de afronding van het boekenonderzoek dat de Nederlandse fiscus was gestart naar de fiscale behandeling van de leasecontracten die door Nederlandse vennootschappen zijn aangegaan.

Voor de Nederlandse vennootschapsbelasting geldt voor 2017 een tarief van 25% (2016: 25%). Voor de berekening van de latente belastingpositie van de Nederlandse entiteiten is uitgegaan van het geldende tarief van 25%.

Waarderingsgrondslag

De latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gevormd voor tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van activa en verplichtingen in de financiële verslaggeving en de fiscale boekwaarde van die posten. De berekening hiervan is gebaseerd op de belastingtarieven die naar verwachting van toepassing zullen zijn bij terugname van de tijdelijke verschillen op basis van de belastingtarieven die per verslagdatum zijn vastgesteld of materieel zijn vastgesteld.

Latente belastingvorderingen, met inbegrip van die voortvloeiend uit voorwaartse verliescompensatie, worden gewaardeerd indien het waarschijnlijk is dat voldoende fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee verliezen kunnen worden gecompenseerd en verrekening mogelijkheden kunnen worden benut.

Saldering van latente belastingvorderingen en latente belastingsschulden vindt uitsluitend plaats indien sprake is van een formeel recht tot saldering en de onderneming het voornemen heeft tot gelijktijdige verrekening van latente belastingposities. Latente belastingposities worden opgenomen tegen de nominale waarde.

Sectie 3 Vaste activa en investeringen

11. Materiële vaste activa

(in miljoenen euro's)	Terreinen	Bedrijfs- gebouwen	Overige vaste installaties	Rollend materieel	Onderdelen	Apparatuur en bedrijfs- materieel	Werken en materieel in constructie	Totaal
Samenstelling 1 januari 2016								
Aanschaffingsprijs	125	688	144	5.860	97	526	514	7.954
Gecumuleerde afschrijvingen en waardeverminderingen	28	274	112	3.757	69	418	-	4.658
Boekwaarde per 1 januari 2016	97	414	32	2.103	28	108	514	3.296
Mutaties in 2016								
Investeringen							704	704
Activeringen	47	70	7	406	1	58	-542	47
Afschrijvingen	-2	-25	-7	-206	-3	-27	-	-270
Koersverschillen	-	-1	-	-2	-	-3	-	-6
Desinvesteringen	-4	-1	-3	-6	-	-2	-	-16
Bijzondere waardeverminderingen	-	-24	-	-	-	-	-	-24
Terugneming bijzondere waardeverminderingen	-	-	-	-	-	-	-	-
Overige mutaties	-	-3	1	-62	-	-9	-4	-77
Totaal mutaties boekjaar	41	16	-2	130	-2	17	158	358
Samenstelling 31 december 2016								
Aanschaffingsprijs	168	750	144	6.139	97	529	672	8.499
Gecumuleerde afschrijvingen en waardeverminderingen	30	320	114	3.906	71	404	-	4.845
Boekwaarde per 31 december 2016	138	430	30	2.233	26	125	672	3.654
Mutaties in 2017								
Investeringen							508	508
Activeringen	5	37	12	250	6	88	-398	-
Acquisities	-	-	-	-	-	6	-	6
Afschrijvingen	-3	-26	-7	-236	-3	-26	-	-301
Koersverschillen	-	-	-	-	-	-1	-	-1
Desinvesteringen	-2	-1	-1	-1	-	-4	-	-9
Bijzondere waardeverminderingen	-	-6	-	-1	-	-2	-	-9
Terugneming bijzondere waardeverminderingen	-	-	-	-1	-	-	-	-1
Overige mutaties	-14	15	3	-	-	-4	-2	-2
Totaal mutaties boekjaar	-14	19	7	11	3	57	108	191

Samenstelling 31 december 2017

Aanschaffingsprijs	156	780	153	6.315	97	603	780	8.884
Gecumuleerde afschrijvingen en waardeverminderingen	32	331	116	4.071	68	421	-	5.039
Boekwaarde per 31 december 2017	124	449	37	2.244	29	182	780	3.845

De overige mutaties in 2016 zijn voornamelijk het gevolg van de overheveling van materiële vaste activa naar Activa aangehouden voor verkoop (noot 18) van € 76 miljoen. Werken en materieel in constructie bestaan voornamelijk uit investeringen in treinen en gebouwen. In 2017 heeft een correctie van € 18 miljoen op de afschrijvingslast plaatsgevonden die betrekking heeft op in het verleden ten onrechte geactiveerde onderhoudskosten. Op grond van materialiteit heeft geen fouterstel plaatsgevonden en is het bedrag gecorrigeerd op de afschrijvingen.

Een deel van de treinen die op de balans zijn opgenomen, maakt deel uit van in het verleden afgesloten crossborder-leasetransacties. De boekwaarde van het rollend materieel dat ultimo 2017 in crossborder leases is ondergebracht bedraagt € 73 miljoen (2016: € 81 miljoen).

Ten behoeve van Eurofima-leningen zijn zekerheden verstrekt in de vorm van een pandrecht op rollend materieel (zie ook noot 31). De boekwaarde hiervan is € 4 miljoen (2016: € 10 miljoen). De afname van het pandrecht is hoofdzakelijk het gevolg van de afname van de Eurofima-leningen.

Waarderingsgrondslag

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingverliezen. De kostprijs van zelfvervaardigde activa omvat materiaalkosten, directe arbeidskosten, een redelijk deel van de indirecte productiekosten en geactiveerde financieringskosten. Voor zover relevant worden de geschatte kosten van de ontmantelings- en verwijderingskosten van het actief en de herstelkosten van de locatie waar de activa zich bevinden aan de kostprijs toegevoegd.

Computersoftware die integraal onderdeel vormt van de computerapparatuur wordt geactiveerd als onderdeel van de betreffende apparatuur. Activa waarvan enkel het economisch eigendom bij de Groep berust, worden op de balans opgenomen.

Winsten en verliezen op de verkoop van een materieel vast actief worden vastgesteld aan de hand van een vergelijking van de verkoopopbrengsten met de boekwaarde van de materiële vaste activa en worden netto verantwoord onder overige opbrengsten in de winst-en-verliesrekening.

Componenten

Indien materiële vaste activa bestaan uit onderdelen met een ongelijke gebruiksduur, worden deze componenten als afzonderlijke posten gespecificeerd onder de materiële vaste activa.

In de boekwaarde van een materieel vast actief wordt de kostprijs opgenomen van de vernieuwing (van een deel) van dat actief wanneer die uitgaven worden gedaan en indien het waarschijnlijk is dat de vernieuwing leidt tot toekomstige economische voordelen. Alle andere kosten voor de instandhouding van de activa worden als last in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer zij worden gemaakt.

Afschrijvingen

Afschrijvingen op materiële vaste activa geschieden lineair en onder aftrek van de restwaarde en op basis van de geschatte gebruiksduur van iedere afzonderlijk materieel vast actief. Afschrijvingen worden ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

Geleasede activa (financial lease) worden, behalve indien het redelijkerwijs zeker is dat de Groep de geleasede activa aan het einde van de leasetermijn in eigendom zal nemen, afgeschreven over de termijn van de leaseovereenkomst of de gebruiksduur, afhankelijk van welke korter is. Op terreinen wordt niet afgeschreven met uitzondering van bestrating. De geschatte economische gebruiksduur luidt voor de materiële vaste activa als volgt:

Type activa	Afschrijvingstermijn
Gebouwen	gedifferentieerd naar componenten (15-100 jaar); gemiddeld 40 jaar
Overige vaste installaties	10-25 jaar
Treinen	20 jaar
Bussen	6-15 jaar
Apparatuur en bedrijfsmaterieel	3-10 jaar

De aangegeven gebruiksduur is een gemiddelde van de daaronder begrepen activa en van de eventuele componenten waaruit de activa bestaan.

De afschrijvingsmethode, de resterende gebruiksperiode en de restwaarde worden jaarlijks beoordeeld.

Indien een materieel vast actief door wijziging van het gebruik bestemd wordt als vastgoedobject of indien een vastgoedobject bestemd wordt voor eigen gebruik, vindt overboeking plaats naar vastgoedobjecten respectievelijk materiële vaste activa. Omdat de waardering van beide categorieën vaste activa gelijk is, geschiedt de overboeking tegen de boekwaarde.

12. Vastgoedobjecten

(in miljoenen euro's)

Totaal vastgoed

Samenstelling 1 januari 2016

Aanschaffingsprijs	295
Gecumuleerde afschrijvingen en waardeverminderingen	-101
Boekwaarde per 1 januari 2016	194

Mutaties in 2016

Investeringen	1
Afschrijvingen	-9
Desinvesteringen	-
Bijzondere waardeverminderingen	-2
Terugneming bijzondere waardeverminderingen	-
Overige mutaties	13
Totaal mutaties boekjaar	3

Samenstelling 31 december 2016

Aanschaffingsprijs	306
Gecumuleerde afschrijvingen en waardeverminderingen	-109
Boekwaarde per 31 december 2016	197

Mutaties in 2017

Investeringen	7
Afschrijvingen	-9
Desinvesteringen	-4
Bijzondere waardeverminderingen	-5
Terugneming bijzondere waardeverminderingen	-
Overige mutaties	-16
Totaal mutaties boekjaar	-27

Samenstelling 31 december 2017

Aanschaffingsprijs	304
Gecumuleerde afschrijvingen en waardeverminderingen	-134
Boekwaarde per 31 december 2017	170

De overige mutaties in 2016 hebben betrekking op de overheveling van andere activa categorieën naar Vastgoedobjecten.

Gezien de aard, diversiteit en locaties (stationsomgevingen) wordt de reële waarde van de vastgoedportefeuille niet periodiek bepaald, tenzij sprake is van een bijzondere waardevermindering. Naar verwachting ligt de reële waarde hoger dan de boekwaarde van de vastgoedobjecten.

De vastgoedobjecten bestaan naast bedrijfspanden ook uit andere vastgoedobjecten die aan derden zijn verhuurd of als strategisch vastgoed worden aangehouden. De huurovereenkomsten bevatten doorgaans een periode van enkele jaren waarin opzegging niet mogelijk is. Daarna wordt met de huurder over verlenging onderhandeld. De totale contractuele huursom tot einde van de huurcontracten bedraagt voor 2017 circa € 121 miljoen. Er worden geen voorwaardelijke huurbedragen in rekening gebracht.

De directe verhuuropbrengsten bedragen € 32 miljoen (2016: € 33 miljoen). De directe verhuurkosten betreffen onderhoudskosten, onroerendzaaklasten en directe beheerkosten voor in totaal € 9 miljoen (2016: € 9 miljoen).

Waarderingsgrondslag

Vastgoedobjecten omvatten vastgoed dat wordt aangehouden om huuropbrengsten of een waardestijging, of beide te realiseren. Vastgoedobjecten worden gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingverliezen. De kostprijs van zelfvervaardigde activa omvat materiaalkosten, directe arbeidskosten, een redelijk deel van de indirecte productiekosten en financieringskosten. Voor zover relevant worden de geschatte kosten van de ontmantelings- en verwijderingskosten van het actief en de herstelkosten van de locatie waar de activa zich bevinden aan de kostprijs toegevoegd.

Voor vastgoedobjecten gelden de volgende grondslagen:

Componenten

Indien vastgoedobjecten bestaan uit onderdelen met een ongelijke gebruiksduur, worden deze componenten als afzonderlijke posten gespecificeerd onder de vastgoedobjecten.

In de boekwaarde van een vastgoedobject wordt de kostprijs opgenomen van de vernieuwing (van een deel) van dat actief wanneer die uitgaven worden gedaan en indien het waarschijnlijk is dat de vernieuwing leidt tot toekomstige economische voordelen. Alle andere kosten voor de instandhouding van de activa worden als last in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer zij worden gemaakt.

Afschrijvingen

Afschrijvingen op vastgoedobjecten geschieden lineair en onder aftrek van de restwaarde en op basis van de geschatte gebruiksduur van iedere afzonderlijk materieel vast actief. Afschrijvingen worden ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

De geschatte economische gebruiksduur luidt voor de vastgoedobjecten als volgt:

Type activa	Afschrijvingstermijn
Fundering en onderbouw	100 jaar
Skelet en kern	50 jaar
Gevels en buitenwanden	33 jaar
Dakbedekking	15 jaar
Binnenafwerking	15 jaar
Technische installaties	15 jaar

De aangegeven gebruiksduur is een gemiddelde van de daaronder begrepen activa en van de eventuele componenten waaruit de activa bestaan. De afschrijvingsmethode, de resterende gebruiksperiode en de restwaarde worden jaarlijks beoordeeld.

13. Immateriële vaste activa

(in miljoenen euro's)	Goodwill	Software	Totaal
Samenstelling 1 januari 2016			
Aanschaffingsprijs	38	361	404
Gecumuleerde afschrijvingen en waardeverminderingen	5	169	179
Boekwaarde per 1 januari 2016	33	192	225
Mutaties in 2016			
Investeringen	-	86	86
Afschrijvingen	-	-40	-40
Desinvesteringen	-	-	-
Bijzondere waardeverminderingen	-	-	-
Terugneming bijzondere waardeverminderingen	-	-	-
Overige mutaties	-13	-1	-14
Totaal mutaties boekjaar	-13	45	32
Samenstelling 31 december 2016			
Aanschaffingsprijs	20	469	489
Gecumuleerde afschrijvingen en waardeverminderingen	-	232	232
Boekwaarde per 31 december 2016	20	237	257
Mutaties in 2017			
Investeringen	-	103	103
Bedrijfsovername	18	28	46
Afschrijvingen	-	-45	-45
Desinvesteringen	-	-	-
Bijzondere waardeverminderingen	-	-	-
Terugneming bijzondere waardeverminderingen	-	-	-
Overige mutaties	-	-4	-4
Totaal mutaties boekjaar	18	82	100
Samenstelling 31 december 2017			
Aanschaffingsprijs	38	604	642
Gecumuleerde afschrijvingen en waardeverminderingen	-	285	285
Boekwaarde per 31 december 2017	38	319	357

De toename van de goodwill in 2017 heeft betrekking op de uitbreiding van het belang van Westfalenbahn van 25% naar 100%.

De overige mutaties in 2016 zijn voornamelijk het gevolg van de overheveling van goodwill naar activa aangehouden voor verkoop. De resterende goodwill heeft betrekking op onze activiteiten in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland.

Waarderingsgrondslag

Goodwill

Alle bedrijfscombinaties worden administratief verwerkt via toepassing van de overnamemethode. Goodwill betreft het bedrag dat voortvloeit uit de overname van dochterondernemingen, geassocieerde deelnemingen en joint ventures. Goodwill komt overeen met het verschil tussen de kostprijs van de overname en de reële waarde van de overgenomen identificeerbare activa en passiva op het moment van aankoop. Goodwill wordt gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Negatieve goodwill die bij een overname ontstaat, wordt direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen.

Overige immateriële vaste activa

De overige door de Groep verworven of geproduceerde immateriële vaste activa met een eindige gebruiksduur, worden gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met cumulatieve amortisatie en cumulatieve bijzondere waardeverminderingverliezen.

Uitgaven na eerste opname voor geactiveerde immateriële vaste activa worden uitsluitend geactiveerd wanneer hierdoor de toekomstige economische voordelen toenemen die zijn besloten in het specifieke actief waarop zij betrekking hebben. Alle overige uitgaven, inclusief intern gegenereerde goodwill en handelsmerken, worden als last in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer zij worden gemaakt.

De amortisatie geschiedt lineair ten laste van de winst-en-verliesrekening op basis van de geschatte gebruiksduur van de immateriële vaste activa, behoudens goodwill, vanaf de datum dat deze beschikbaar zijn voor gebruik. De geschatte gebruiksduur luidt als volgt:

- Software 3 - 10 jaar
- Contracten 5 - 10 jaar

14. Bijzondere waardeverminderingen of terugneming ervan van vaste activa

De kasstromen die gebruikt zijn voor de vaststelling van bijzondere waardeverminderingen zijn gebaseerd op de door de desbetreffende eenheid opgestelde businessplannen voor een periode van minimaal 5 jaar. Per kasstroomgenererende eenheid is een gewogen gemiddelde disconteringsvoet vastgesteld overeenkomstig met die van vergelijkbare bedrijven. De berekeningen die leiden tot bijzondere waardeverminderingen en terugnemingen hiervan zijn gebaseerd op een gewogen gemiddelde disconteringsvoet na belastingen die ligt op 6% (2016: tussen 5,5% en 7%). Wijzigingen in de assumpties hebben niet geleid tot een afwijking van de berekende bedragen.

Als gevolg van ontwikkelingen in de huurportefeuille van een beperkt aantal stationscomplexen in Nederland heeft een toetsing plaatsgevonden van de realiseerbare waarde van deze complexen. De gebruikswaarde is vastgesteld op € 66 miljoen. Dit heeft geleid tot een bijzondere waardevermindering van € 11 miljoen waarvan 6 miljoen is verantwoord onder de materiële vaste activa en € 5 miljoen onder de vastgoedobjecten (2016: € 16 miljoen)

Waarderingsgrondslag

De boekwaarde van de vaste activa van de Groep, wordt per iedere verslagdatum opnieuw gezien om te bepalen of er aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen. Indien dergelijke aanwijzingen bestaan, wordt een schatting gemaakt van de realiseerbare waarde van het actief. Van goodwill en immateriële vaste activa die nog niet bruikbaar zijn, wordt op iedere verslagdatum een schatting gemaakt van de realiseerbare waarde.

Voor een actief of een kasstroomgenererende eenheid is de realiseerbare waarde gelijk aan de hoogste van de bedrijfswaarde of de reële waarde minus verkoopkosten. Bij het bepalen van de bedrijfswaarde wordt de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen voor belasting berekend met behulp van een disconteringsvoet voor belasting die een afspiegeling is van zowel de actuele markttransacties van de tijdswaarde van geld als van de specifieke risico's met betrekking tot het actief. Voor de toetsing op bijzondere waardeverminderingen worden activa samengevoegd in de te onderscheiden groep activa die uit voortgaand gebruik kasstromen genereert die in grote lijnen onafhankelijk zijn van andere activa en groepen (de 'kastroomgenererende eenheid'). De in een bedrijfscombinatie verworven goodwill wordt voor de toetsing op bijzondere waardeverminderingen toegerekend aan kasstroomgenererende eenheden die naar verwachting zullen profiteren van de synergievoordelen van de combinatie.

Een bijzonder waardeverminderverslies wordt opgenomen indien de boekwaarde van een actief of de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort, hoger is dan de geschatte realiseerbare waarde. Bijzondere waardeverminderversliesen worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen. Bijzondere waardeverminderversliesen opgenomen met betrekking tot kasstroomgenererende eenheden worden eerst in mindering gebracht op de boekwaarde van eventueel aan de eenheden toegerekende goodwill, en vervolgens naar rato in mindering gebracht op de boekwaarde van de overige activa van de eenheid (of groep van eenheden).

Met betrekking tot goodwill worden geen bijzondere waardeverminderversliesen teruggenomen. Voor andere activa worden in voorgaande perioden opgenomen bijzondere waardeverminderversliesen bij elke verslagdatum beoordeeld op indicaties dat het verlies afgenomen is of niet langer bestaat. Een bijzonder waardeverminderverslies wordt teruggenomen als de schattingen zijn veranderd aan de hand waarvan de realiseerbare waarde was bepaald. Een bijzonder waardeverminderverslies wordt uitsluitend teruggenomen voor zover de boekwaarde van het actief niet hoger is dan de boekwaarde, na aftrek van afschrijvingen of amortisatie, die zou zijn bepaald als geen bijzonder waardeverminderverslies was opgenomen.

15. Investerings verwerkt volgens de equity-methode

De financiële gegevens van de investeringen verwerkt volgens de equity-methode met een boekwaarde van € 26 miljoen (2016: € 39 miljoen) zijn als volgt:

Naam entiteit (In miljoenen euro's)	Merseyrail Ltd	Northern Rail Ltd	Vastgoed fondsen	Overige joint ventures	Totaal joint ventures	Overige deelnemingen	Totaal
Procentueel Belang 2016	50,00%	50,00%	53,00%				
Vlottende activa	38	20	38	2		42	
waarvan Geldmiddelen en kasequivalenten	24	17	34	-		24	
Vaste activa	11	-	-	2		21	
Kortlopende verplichtingen	38	15	9	1		17	
waarvan kortlopende financiële verplichtingen	-	-	-	-	-	1	
Langlopende verplichtingen	1	-	-	-		23	
waarvan langlopende financiële verplichtingen	1	-	-	-		-	
Netto vermogen (op basis van 100%)	10	4	28	3		20	
Boekwaarde investeringen verwerkt volgens equity-methode	5	2	15	2	24	15	39

Naam entiteit (In miljoenen euro's)	Merseyrail Ltd	Northern Rail Ltd	Vastgoed fondsen	Overige joint ventures	Totaal joint ventures	Overige deelnemingen	Totaal
Omzet	182	165	483	27		89	
Afschrijvingskosten en bijzondere waardermineringen	2	2	17	1		4	
Resultaat uit bedrijfsactiviteiten	23	19	228	4		-	
Financieringsbaten	-	-	-	-		-	
Financieringslasten	-	-	-	-		-	
Winstbelasting	5	4	-	-		-	
Winst over de verslagperiode	18	15	228	4		-	
Totaalresultaat over de verslagperiode	29	33	-	4		1	
Aandeel in resultaat investeringen verwerkt volgens de equity-methode	9	7	121	3	140	2	142
Aandeel in overige totaalresultaat	1	2	-	-	3	-	3
Aandeel in totaalresultaat investeringen verwerkt volgens de equity-methode	10	9	121	3	143	2	145
Ontvangen dividend	8	12	49	3	72	-	72

Naam entiteit (In miljoenen euro's)	Merseyrail Ltd	Northern Rail Ltd	Vastgoed fondsen	Overige joint ventures	Totaal joint ventures	Overige deelnemingen	Totaal
Procentueel belang 2017	50,00%	50,00%	53,00%				
Vlottende activa	51	8	19	2		17	
waarvan Geldmiddelen en kasequivalenten	40	7	18	-		10	
Vaste activa	6	-	-	2		6	
Kortlopende verplichtingen	43	5	2	-		11	
waarvan kortlopende financiële verplichtingen	-	-	-	-	-	1	
Langlopende verplichtingen	-	-	-	-		-	
waarvan langlopende financiële verplichtingen	-	-	-	-		-	
Netto vermogen (op basis van 100%)	13	3	15	3		12	
Boekwaarde investeringen verwerkt volgens equity-methode	7	2	8	2	19	7	26

Naam entiteit (In miljoenen euro's)	Merseyrail Ltd	Northern Rail Ltd	Vastgoed fondsen	Overige joint ventures	Totaal joint ventures	Overige deelnemingen	Totaal
Omzet	174	-	1	28		34	
Afschrijvingskosten en bijzondere waardermineringen	2	-	-	-		4	
Resultaat uit bedrijfsactiviteiten	21	4	1	5		-	
Financieringsbaten	-	-	-	-		-	
Financieringslasten	-	-	-	-		-	
Winstbelasting	4	1	-	-		-	
Winst over de verslagperiode	18	3	1	5		-	
Totaalresultaat over de verslagperiode	18	4	-	4		1	
Aandeel in resultaat investeringen verwerkt volgens de equity-methode	10	2	-	2	14	4	18
Aandeel in overige totaalresultaat	-	1			1	-	1
Aandeel in totaalresultaat investeringen verwerkt volgens de equity-methode	10	3	-	2	15	4	19
Ontvangen dividend	10	2	8	-	20	2	22

Belangen in joint ventures

Merseyrail Services Holding Company Ltd en Northern Rail Holdings Ltd

De Merseyrail-concessie en de Northern Rail-concessie (2016) worden in 50/50 joint-arrangements uitgevoerd met Serco, een beursgenoteerde Britse onderneming. NS en Serco hebben gezamenlijke zeggenschap en elk een 50% financieel belang in de holding entiteiten. De concessies zijn ondergebracht in zelfstandige entiteiten, waarin de desbetreffende holding een 100% belang heeft. De resultaten van de holdings worden 50/50 uitgekeerd aan NS en Serco.

Vastgoedfondsen

De Groep heeft direct en indirect belangen in de volgende commanditaire vennootschappen:

	Percentage deelname	Statutaire zetel
Stationslocaties OG CV	55,8	Utrecht
Basisfonds Stationslocaties CV	50,9	Utrecht

Door de participanten van de cv's is een gemeenschappelijk participatievermogen bijeengebracht dat voor gezamenlijke rekening en risico is belegd in vastgoedobjecten. De Groep is tevens beherend vennoot en belegt en beheert het vermogen voor rekening en risico van de vennoten, waarbij de beherend vennoot hoofdelijk aansprakelijk is voor de schulden van de commanditaire vennoot. De belangen in de vastgoedfondsen worden aangemerkt als joint ventures. De aandeelhouders van het fonds hebben formeel besloten de structuur in 2018 te ontmantelen.

In 2016 heeft het Basisfonds Stationslocaties CV de kantorenportefeuille verkocht voor een bedrag van € 455 miljoen (100%). Dit heeft geleid tot een resultaat voor NS van € 117 miljoen.

Ten aanzien van de investeringen verwerkt volgens de equity-methode zijn er geen materiële voorwaardelijke activa en/of verplichtingen. Ten aanzien van de waardering van de belangen in joint ventures zijn er geen significante schattingen en beoordelingen.

Een volledige lijst van groepsmaatschappijen, geassocieerde deelnemingen en joint ventures in overeenstemming met de volgens de artikelen 2:379 en 2:414 BW vereiste vermeldingen is neergelegd op het kantoor van het Handelsregister te Utrecht.

Waarderingsgrondslag

De belangen van de Groep in investeringen verwerkt volgens de equity-methode bestaan uit belangen in geassocieerde deelnemingen en in joint ventures.

Geassocieerde deelnemingen zijn die entiteiten waarin de Groep invloed van betekenis heeft op het financiële en operationele beleid, maar waarover zij geen zeggenschap heeft. Een joint venture is een overeenkomst waarover de Groep gezamenlijke zeggenschap uitoefent, en waarbij de Groep eerder rechten heeft ten aanzien van de netto-activa van de overeenkomst dan rechten ten aanzien van de activa en verplichtingen ten aanzien van de schulden.

Geassocieerde deelnemingen en joint ventures waarover gezamenlijk de zeggenschap wordt uitgeoefend, worden verantwoord op basis van de equity-methode en worden bij de eerste opname gewaardeerd tegen kostprijs. In die kostprijs van de investering zijn de transactiekosten inbegrepen. Na de eerste verantwoording bevat de geconsolideerde jaarrekening het aandeel van de Groep in de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten van de investeringen verwerkt volgens de equity-methode, tot aan de datum waarop voor het laatst sprake is van invloed van betekenis.

Sectie 4 Werkkapitaal

16. Voorraden

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Onderhoudsmaterialen	133	120
Projecten in aanbouw onverkocht	8	5
Handelsgoederen	20	14
Totaal	161	139

De voorraden onderhoudsmaterialen bestaan uit grondstoffen en materialen, ten behoeve van de productie en onderhoud van halffabricaten en eindproducten van het onderhoudsbedrijf. In 2017 bedraagt de als last opgenomen vermindering van de voorraadwaarde tot netto-opbrengstwaarde € 10 miljoen (2016: € 11 miljoen). De cumulatieve waardevermindering, na onttrekkingen, bedraagt ultimo 2017 € 97 miljoen (2016: € 94 miljoen).

Waarderingsgrondslag

De voorraden worden opgenomen tegen kostprijs of tegen netto-opbrengstwaarde indien deze lager is. De netto-opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs in het kader van de normale bedrijfsvoering, verminderd met de geschatte kosten van voltooiing en de verkoopkosten.

De kostprijs van de voorraden is gebaseerd op de inkooprijzen respectievelijk kostprijzen en omvat de uitgaven gedaan bij verwerving van de voorraden en daarop betrekking hebbende inkoopkosten. De kostprijs van voorraden gereed product en onderhanden projecten omvat een redelijk deel van de indirecte kosten op basis van de normale productiecapaciteit.

17. Debiteuren en overige vorderingen

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Vorderingen op opdrachtgevers uit onderhanden projecten	-	1
Debiteuren	246	228
Nog te factureren opbrengsten	208	202
Overige belastingen en sociale lasten	26	23
Overige vorderingen	168	270
Totaal	648	724

Onder de debiteuren en overige vorderingen is een bedrag opgenomen van € 3 miljoen (2016: € 104 miljoen) met betrekking tot verbonden partijen (ProRail en Rijksoverheid).

Ultimo 31 december 2016 is onder de overige vorderingen is het kortlopende deel van de vordering (€ 120 miljoen) op het Spoorwegpensioenfonds opgenomen en het kortlopende deel van de vordering inzake correctiemechanisme concessievergoeding (€ 15 miljoen).

De ouderdomsopbouw van de debiteuren op de verslagdatum was als volgt:

(in miljoenen euro's)	31 december 2017		31 december 2016	
	Bruto	Voorzien	Bruto	Voorzien
Nog niet opeisbaar	206	-	137	-
Opeisbaar 0-30 dagen	23	-	78	-
Opeisbaar 31-120 dagen	14	-	7	1
Opeisbaar 121-180 dagen	3	1	4	1
Opeisbaar 181-360 dagen	1	1	6	2
Opeisbaar meer dan een jaar	3	2	2	2
Totaal	250	4	234	6

Bijzondere waardeverminderingverliezen

Mutaties in de voorziening voor bijzondere waardeverminderingen met betrekking tot debiteuren gedurende het jaar waren als volgt:

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Stand per 1 januari	6	8
Toevoegingen	1	2
Verbruik	-2	-3
Vrijval	-1	-1
Stand per 31 december	4	6

Waarderingsgrondslag

De debiteuren en overige vorderingen worden bij eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. Na eerste opname worden deze gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve-rentemethode.

De Groep vormt een voorziening voor bijzondere waardeverminderingen ter grootte van de geschatte verliezen uit hoofde van handels- en overige vorderingen. De belangrijkste onderdelen van deze voorziening zijn een specifieke verliesvoorziening voor afzonderlijke belangrijke posities en een collectieve verliesvoorziening voor groepen vergelijkbare activa in verband met verliezen die zijn geleden, maar nog niet geïdentificeerd. De collectieve verliesvoorziening wordt bepaald op basis van historische betalingsgegevens voor vergelijkbare financiële activa.

Voorzieningen met betrekking tot debiteuren worden getroffen indien sprake is van een bijzondere waardevermindering, tenzij de Groep er zeker van is dat het onmogelijk is het verschuldigde bedrag terug te krijgen. In dat laatste geval wordt het bedrag aangemerkt als oninbaar en direct afgeboekt ten laste van het betreffende financiële actief.

Onderhanden projecten in opdracht van derden

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Kosten onderhanden projecten	9	10
Gerealiseerde winsten en verliezen	-	-1
	9	9
Af: Gedeclareerde termijnen	9	12
	-	-3
Opgenomen onder:		
Vorderingen op opdrachtgevers uit onderhanden projecten	-	1
Vooruitontvangen bedragen onderhanden projecten	-	-4

Waarderingsgrondslag

Onderhanden projecten in opdracht van derden worden gewaardeerd tegen kostprijs plus tot balansdatum genomen winst, verminderd met een voorziening voor voorzienbare verliezen en verminderd met gefactureerde termijnen naar rato van de voortgang van het project. De kostprijs omvat alle uitgaven die rechtstreeks verband houden met specifieke projecten en een toerekening van de gemaakte vaste en variabele indirecte kosten in verband met de contractactiviteiten op basis van de normale productiecapaciteit.

Er is sprake van een vordering indien het bedrag van de gemaakte kosten (inclusief het verantwoorde resultaat) hoger is dan het bedrag van de gefactureerde termijnen. Indien het bedrag van de gemaakte kosten (inclusief het verantwoorde resultaat) lager is dan het bedrag van de gefactureerde termijnen, is sprake van een schuld.

Van onderhanden projecten in opdracht van derden worden de contractuele opbrengsten en lasten in de winst-en-verliesrekening verwerkt naar rato van het stadium van voltooiing van het project. Het stadium van voltooiing wordt bepaald aan de hand van de kosten van de verrichte werkzaamheden in relatie tot de totaal verwachte kosten. Zodra een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van het resultaat wordt een evenredig deel van de winst ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht. Verwachte verliezen op projecten worden onmiddellijk geheel in de winst-en-verliesrekening opgenomen.

De crediteuren en overige schulden staan vermeld in noot 21.

18. Activa en passiva aangehouden voor verkoop

Op 11 juli 2016 was het verkooptraject van de deelneming Qbuzz B.V. gestart en is gestopt met afschrijven op vaste activa. De activa en passiva aangehouden voor verkoop per 31 december 2016 bestonden uit:

(in miljoenen euro's)	31 december 2016
Materiële vaste activa	76
Immateriële vaste activa	13
Overige financiële vaste activa, inclusief beleggingen	2
Latente belastingvorderingen	1
Debiteuren en overige vorderingen	13
Geldmiddelen en kasequivalenten	35
Activa aangehouden voor verkoop	140
Leningen en overige financiële verplichtingen inclusief derivaten	62
Voorzieningen	2
Crediteuren en overige schulden	34
Vooruitontvangen baten	17
Passiva aangehouden voor verkoop	115

De activa en passiva beschikbaar voor verkoop worden gewaardeerd tegen de boekwaarde, aangezien de reële waarde, verminderd met verkoopkosten, niet lager is dan deze boekwaarde.

Op 13 juli 2017 hebben NS en Busitalia de definitieve koopovereenkomst getekend inzake de verkoop van Qbuzz. Op de transactie is geen materieel verkoopresultaat gerealiseerd.

De leningen en overige financiële verplichtingen bestaan uit financial lease verplichtingen waarvan de bruto verplichting per 31 december 2016 € 68 miljoen bedraagt en een gemiddelde rekenrente van 3,8% is gehanteerd. Er is voor ultimo 2016 een bedrag van € 68 miljoen aan zekerheden gesteld met betrekking tot (geleasede) activa.

19. Geldmiddelen en kasequivalenten

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Kas- en banksaldi	565	709

De kas- en banksaldi staan met uitzondering van € 101 miljoen (31 december 2016: € 62 miljoen) ter vrije beschikking. Het renterisico van de Groep en een gevoeligheidsanalyse voor financiële activa en verplichtingen staan vermeld in noot 26.

Waarderingsgrondslag

Geldmiddelen en kasequivalenten worden gewaardeerd tegen reële waarde, gewoonlijk gelijk aan de nominale waarde.

20. Overlopende posten

Onder de overlopende posten is het langlopende deel van de verschuldigde pensioenpremie voor werknemers opgenomen voor een bedrag van € 21 miljoen (31 december 2016: € 36 miljoen) voortvloeiend uit de nieuwe pensioenovereenkomst tussen Spoorwegpensioenfonds en NS zoals toegelicht in noot 29. De post wordt de komende jaren tot en met 2022 op basis van de in de NS CAO vastgelegde korting ten opzichte van de nominale premie verrekend met het personeel.

21. Crediteuren en overige schulden

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Vooruitontvangen bedragen uit onderhanden projecten	1	4
Handelscrediteuren	287	239
Kortlopend deel van aan komende jaren toe te rekenen baten	40	40
Overige belastingen en sociale lasten	106	83
Overige schulden	424	461
Overlopende passiva	268	196
Totaal	1.126	1.023

Onder de overlopende passiva zijn de ontvangen gelden inzake overeenkomst FENS begrepen. Eind 2012 heeft NS van ProRail als gevolg van de uitwerking van het addendum op de raamovereenkomst FENS een bedrag ontvangen. De totale nog uitstaande verplichting (€ 27 miljoen) is beschikt middels projectbesluiten. Van deze post heeft naar verwachting circa € 11 miljoen een looptijd langer dan 1 jaar.

Onder de crediteuren en overige schulden is een bedrag opgenomen van € 7 miljoen (2016: € 16 miljoen) met betrekking tot verbonden partijen (ProRail en Rijksoverheid).

Het liquiditeitsrisico van de Groep uit hoofde van handelscrediteuren en overige te betalen posten staan vermeld in noot 26.

Voor een nadere toelichting op de post vooruitontvangen bedragen uit onderhanden werken wordt verwezen naar noot 17.

22. Vooruitontvangen baten

De vooruitontvangen baten van € 246 miljoen (2016: € 641 miljoen) betreffen voornamelijk vooruitontvangen abonnementsgelden.

Waarderingsgrondslag

Deze baten hebben betrekking op ineens ontvangen bedragen die voortvloeien uit overeenkomsten waarvan de looptijd zich uitstrekt over toekomstige jaren. De baten worden gedurende de looptijd van de overeenkomsten waarmee ze verband houden ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht. De baten worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

23. Overige financiële vaste activa, inclusief beleggingen

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Tot de vaste activa behorende overige financiële activa		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	48	89
Leningen en vorderingen	58	127
Financiële leases	45	29
Overige financiële vaste activa	2	22
Totaal	153	267

Deposito's en obligaties (opgenomen in 'voor verkoop beschikbare financiële activa') zijn onder meer bestemd voor betaling van de aangegane investeringsverplichtingen van € 1.437 miljoen (2016: 1.428 miljoen), aflossing en rentebetaling van de leningen, langlopende voorzieningen en verplichtingen.

Ultimo 2017 is onder de leningen en vorderingen een bedrag opgenomen van € 52 miljoen op het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat inzake het correctiemechanisme concessievergoeding (zie noot 31).

Waarderingsgrondslag

Leningen, vorderingen en deposito's worden door de Groep bij eerste opname verwerkt op de datum waarop deze ontstaan. Bij alle overige financiële activa vindt de eerste opname plaats op de transactiedatum. De Groep neemt een financieel actief niet op in de balans als de contractuele rechten op de kasstromen uit het actief aflopen, of als de Groep de contractuele rechten op de ontvangst van de kasstromen uit het financieel actief overdraagt door middel van een transactie waarbij nagenoeg alle aan het eigendom van dit actief verbonden risico's en voordelen worden overgedragen noch worden behouden en het zeggenschap over het overgedragen actief evenmin wordt behouden. Indien de Groep een belang behoudt of creëert in de overgedragen financiële activa, dan wordt dit belang afzonderlijk als actief of verplichting opgenomen.

De Groep neemt een financiële verplichting niet langer op in de balans als de contractuele verplichtingen worden kwijtgescholden of geannuleerd, of verlopen.

Financiële activa en verplichtingen worden gesaldeerd en het resulterende nettobedrag wordt uitsluitend in de balans gepresenteerd indien de Groep een wettelijk afdwingbaar recht heeft op deze saldering en indien zij voornemens is om te salderen op netto basis dan wel het actief en de verplichting gelijktijdig te realiseren.

De Groep maakt gebruik van de volgende financiële instrumenten:

Niet-afgeleide financiële instrumenten

Niet-afgeleide financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen, deposito's en obligaties, debiteuren en overige vorderingen, geldmiddelen en kasequivalenten. Niet-afgeleide financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na de eerste opname worden niet-afgeleide financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Voor verkoop beschikbare financiële activa

De beleggingen van de Groep in bepaalde obligaties en deposito's worden geclassificeerd als financiële activa beschikbaar voor verkoop. Na eerste opname worden deze activa gewaardeerd tegen reële waarde en eventuele veranderingen in de reële waarde, behoudens bijzondere waardevermindingsverliezen en valutakoerswinsten en -verliezen op monetaire posten die beschikbaar zijn voor verkoop, worden rechtstreeks in het eigen vermogen via het totaalresultaat verwerkt. Toerekenbare transactiekosten worden als last in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer zij worden gemaakt. Wanneer een belegging niet langer in de balans wordt opgenomen, wordt de in het eigen vermogen opgenomen cumulatieve winst of het cumulatieve verlies overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening.

Indien geen informatie beschikbaar is om de reële waarde te bepalen, zullen de activa tegen kostprijs worden gewaardeerd.

Tot einde looptijd aangehouden financiële activa

Wanneer de Groep de uitdrukkelijke bedoeling heeft, en in staat is, om financiële activa tot het einde van de looptijd aan te houden, worden deze gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten op basis van de effectieve-rentemethode verminderd met bijzondere waardevermindingsverliezen.

Overige niet-afgeleide financiële instrumenten (Leningen en vorderingen, financiële leases en overige financiële vaste activa)

Deze instrumenten worden bij eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. Na eerste opname worden leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve-rentemethode.

Bijzondere waardeverminderingen financiële activa

Op iedere verslagdatum wordt van een financieel actief beoordeeld of objectieve aanwijzingen bestaan dat het actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Een financieel actief wordt geacht onderhevig te zijn aan een bijzondere waardevermindering indien er objectieve aanwijzingen zijn dat een of meerdere gebeurtenissen een negatief effect heeft/hebben gehad op de verwachte toekomstige kasstromen van dat actief.

Een bijzonder waardevermindingsverlies met betrekking tot een op geamortiseerde kostprijs gewaardeerd financieel actief wordt berekend als het verschil tussen de boekwaarde en de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen, gediscoteerd tegen de oorspronkelijke effectieve rente. Een bijzonder waardevermindingsverlies met betrekking tot een voor verkoop beschikbaar financieel actief wordt berekend aan de hand van de reële waarde.

Belangrijke financiële activa worden individueel op bijzondere waardevermindering getoetst. De overige financiële activa worden ondergebracht in groepen met vergelijkbare kredietrisico's en collectief beoordeeld.

Alle bijzondere waardevermindingsverliezen worden als last in de winst-en-verliesrekening opgenomen. Een cumulatief verlies met betrekking tot een voor verkoop beschikbaar financieel actief dat voorheen als last in het eigen vermogen was opgenomen, wordt overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening.

Een bijzonder waardevermindingsverlies wordt teruggenomen indien de terugname objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die zich heeft voorgedaan nadat dit bijzondere waardevermindingsverlies werd genomen. Bij financiële activa die tegen geamortiseerde kostprijs worden gewaardeerd en bij voor verkoop beschikbare financiële activa in de vorm van obligaties komt de terugname ten gunste van de winst-en-verliesrekening.

Het met de overige beleggingen samenhangende krediet-, valuta- en renterisico van de Groep wordt nader toegelicht in noot 26.

Sectie 5 Financiering, Financieel risico management en financiële instrumenten

24. Eigen vermogen

Voor het verloop van het eigen vermogen wordt verwezen naar het geconsolideerd mutatie overzicht van het eigen vermogen.

Zowel per 31 december 2017 als per 31 december 2016 bestond het maatschappelijk kapitaal uit 4 miljoen gewone aandelen met een nominale waarde van € 453,78 (oorspronkelijk NLG 1.000). Er zijn 2.230.738 geplaatste aandelen die geheel zijn volgestort. Alle geplaatste aandelen zijn in handen van de Staat der Nederlanden. De houders van aandelen zijn gerechtigd tot dividend zoals dit jaarlijks wordt gedeclareerd op basis van het besluit van de algemene vergadering van aandeelhouders betreffende de resultaatbestemming. De aandeelhouders hebben het recht om per aandeel één stem uit te brengen tijdens vergaderingen van de vennootschap.

In de aandeelhoudersvergadering van 27 februari 2017 zijn de jaarrekening over 2016 en de winstbestemming vastgesteld. Overeenkomstig het voorstel is van de winst over de verslagperiode van € 212 miljoen een bedrag van € 133,3 miljoen toegevoegd aan de reserves en een bedrag van € 78,7 miljoen uitgekeerd als dividend.

Het verloop van de overige reserves is als volgt:

(in miljoenen euro's)	Reserve omrekenings verschillen	Afdekkings reserve	Reële waarde reserve	Actuariële reserve	Herwaarderings reserve deelnemingen	Totaal overige reserves
Stand per 1 januari 2016	8	-43	-	17	21	3
Niet-gerealiseerde resultaten	-19	36	-	12	3	32
Stand per 31 december 2016	-11	-7	-	29	24	35
Niet-gerealiseerde resultaten	-3	3		19	2	21
Stand per 31 december 2017	-14	-4	-	48	26	56

Statutaire winstbestemming

Conform artikel 21 lid 2 der Statuten van NV Nederlandse Spoorwegen bepaalt de Algemene Vergadering van Aandeelhouders de bestemming van een eventueel voordelig saldo van de winst-en-verliesrekening.

Voorstel tot winstbestemming

Aan de Vergadering zal worden voorgesteld om van het resultaat ad € 24 miljoen een bedrag van € 15,6 miljoen toe te voegen aan de algemene reserve en het restant van € 8,4 miljoen uit te keren als dividend.

Waarderingsgrondslag

Reserve omrekeningsverschillen

De reserve omrekeningsverschillen omvat alle koersverschillen op vreemde valuta die ontstaan door de omrekening van de jaarrekening van buitenlandse activiteiten, evenals door de omrekening van verplichtingen waarmee de netto-investering van de vennootschap in een buitenlandse groepsmaatschappij is afgedekt.

Afdekkingsreserve

De afdekkingsreserve bestaat uit de cumulatieve mutatie in de reële waarde van afdekkingsinstrumenten (derivaten) wanneer de afgedekte transactie nog niet heeft plaatsgevonden of de afgedekte positie nog niet is afgewikkeld.

Reële-waardereserve

De reële-waardereserve omvat de cumulatieve mutatie in de reële waarde van voor verkoop beschikbare beleggingen totdat de belegging niet langer in de balans wordt opgenomen.

Actuariële reserve

De actuariële reserve heeft betrekking op de actuariële winsten en verliezen, bestaande uit het verschil tussen de werkelijke en de verwachte mutaties in de pensioenverplichtingen en beleggingsresultaten op pensioenactiva (zie noot 29).

Herwaarderingsreserve deelnemingen

De herwaarderingsreserve deelnemingen omvat de cumulatieve niet gerealiseerde resultaten rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen van de investeringen verwerkt volgens de equity-methode.

Algemene reserve

De verwerking in het eigen vermogen is na aftrek van belasting. Dividenden worden verwerkt in de periode waarin over de winstbestemming wordt besloten en de dividenden worden gedeclareerd.

25. Leningen en overige financiële verplichtingen, inclusief derivaten

Deze toelichting bevat informatie over de contractuele bepalingen van de rentedragende leningen en overige financiële verplichtingen van de Groep, die worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Langlopende verplichtingen		
Onderhandse leningen	465	240
Financiële leaseverplichtingen	32	47
Overige financiële verplichtingen	48	
Voor afdekking gebruikte renteswaps	2	3
Commodity derivaten	4	3
Totaal	551	293
Kortlopende verplichtingen		
Onderhandse leningen	181	74
Financiële leaseverplichtingen	1	-
Rekeningcourant kredieten banken	19	
Voor afdekking gebruikte renteswaps	-	-
Commodity derivaten	-	3
Totaal	201	77
Totaal verplichtingen	752	370

Onder de onderhandse leningen is een schuld van de Groep aan I&W opgenomen van € 213 miljoen (2016: € 246 miljoen) die samenhangt met uitgestelde betalingen van concessie fees. Hiervan is € 180 miljoen opgenomen onder de langlopende verplichtingen voor het deel dat na 2018 dient te worden betaald. Het gedeelte dat in 2018 wordt betaald (€ 33 miljoen) is opgenomen onder kortlopende verplichtingen. De rente is vast en bedraagt 3,027%. De leningsvoorwaarden zijn per 1 januari 2015 nader overeengekomen in de nieuwe HRN concessie.

De overige onderhandse leningen hebben een looptijd variërend van 2018-2029 met een rentepercentage variërend tussen -0,42% en 0,75%.

De financial lease verplichtingen kennen een bruto verplichting van € 47 miljoen en de toegepaste rekenrente is 1,7% en betreft eeuwigdurende erfpacht. Het met de leningen en overige financiële verplichtingen samenhangende liquiditeits-, valuta-, en renterisico van de Groep wordt nader toegelicht in noot 26.

De aansluiting tussen mutaties van verplichtingen voortvloeiend uit financieringsactiviteiten is als volgt te weergegeven:

(in miljoenen euro's)	Leningen en overige financiële verplichtingen (inclusief derivaten)						Totaal
	Onderhandse leningen	Financiële lease-verplichtingen	Rekening courant kredieten banken	Overige financiële verplichtingen	Voor afdekking gebruikte renteswaps	Commodity derivaten	
Balans per 1 januari 2017	314	47	-	-	3	6	370
Betaald dividend aan aandeelhouders	-	-	-	-	-	-	-
Aflossing van opgenomen leningen	-118	-	-	-	-1	-2	-121
Opname van leningen	450	-	-	46	-	-	496
Totaal netto kasstroom uit financieringsactiviteiten	332	-	-	46	-1	-2	375
Mutaties in verband met verdiscontering	-	-	-	2	-	-	2
Mutaties werkkapitaal	-	-	19	-	-	-	19
Overige mutaties	-	-14	-	-	-	-	-14
Balans per 31 december 2017	646	33	19	48	2	4	752

Waarderingsgrondslag

Niet-afgeleide financiële instrumenten

Deze instrumenten worden bij eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. Na eerste opname worden leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve-rentemethode.

Afgeleide financiële instrumenten (Derivaten)

De Groep maakt gebruik van afgeleide financiële instrumenten om valuta, rente of commodity risico's af te dekken. Afgeleide financiële instrumenten worden bij de eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde, die overeenkomt met de dan geldende kostprijs. Toerekenbare transactiekosten worden als last in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer zij worden gemaakt. Na de eerste opname worden afgeleide financiële instrumenten tegen reële waarde gewaardeerd en eventuele wijzigingen op de hierna beschreven manier verantwoord.

Hedge accounting

De methode voor verantwoording van het resultaat is afhankelijk van de vraag of hedge accounting wordt toegepast en zo ja, of de hedgerelatie effectief is. Indien de hedgerelatie effectief is, dan wordt voor deze derivaten hedge accounting toegepast. Bij het afsluiten van een afdekkingstransactie wordt de afdekkingsrelatie gedocumenteerd. Periodiek wordt getoetst of de afdekkingstransactie over de afgelopen periode effectief is geweest en of de afdekkingstransactie naar verwachting over de komende periode effectief zal zijn. Indien het afdekkingsinstrument afloopt, wordt verkocht, wordt beëindigd, wordt uitgeoefend, of niet langer voldoet aan de criteria voor het mogen toepassen van hedge accounting, dan wordt de toepassing daarvan per direct gestaakt.

Kasstroomafdekkingen

Wanneer een afgeleid financieel instrument wordt aangewezen als afdekking van de variabiliteit van kasstromen die voortvloeit uit een bepaald risico dat is verbonden aan een opgenomen actief, verplichting, of zeer waarschijnlijke, verwachte transactie de winst of het verlies zou kunnen beïnvloeden, dan wordt het effectieve deel van de veranderingen in de reële waarde van het afgeleide afdekkingsinstrument opgenomen in niet-gerealiseerde resultaten en gepresenteerd in de afdekkingsreserve in het eigen vermogen. Het eventuele niet-effectieve deel van de veranderingen in de reële waarde van het afgeleide financiële instrument wordt rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening opgenomen. Het opgebouwde bedrag wordt overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening in dezelfde periode dat de afgedekte positie van invloed is op de winst-en-verliesrekening.

Reële waarde afdekkingen

Veranderingen in de reële waarde van een afgeleid afdekkingsinstrument dat is aangemerkt als een reële waarde afdekking worden ten laste dan wel ten gunste van het resultaat gebracht, tezamen met de wijzigingen in de reële waarde van de (groep van) activa en verplichtingen voor zover die zijn toe te wijzen aan het afgedekte risico.

Indien een afdekkingsinstrument niet langer voldoet aan de voorwaarden voor hedge accounting, afloopt of wordt verkocht, wordt de afdekking prospectief beëindigd. De cumulatieve winst of het cumulatieve verlies dat eerder in het eigen vermogen was opgenomen, blijft onderdeel uitmaken van het eigen vermogen totdat de verwachte transactie heeft plaatsgevonden. Het onder het eigen vermogen opgenomen bedrag wordt overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening (onder netto mutatie reële waarde uit het eigen vermogen overgeboekte kasstroomafdekkingen) in dezelfde periode waarin het afdekkingsinstrument van invloed is op de winst-en-verliesrekening.

Economische afdekkingen

Hedge accounting wordt niet toegepast op afgeleide instrumenten die in economische zin worden gebruikt als afdekking van in vreemde valuta's luidende activa en verplichtingen. Veranderingen in de reële waarde van dergelijke derivaten worden als onderdeel van de valutakoerswinsten en -verliezen in de winst-en-verliesrekening opgenomen.

Afdekking energie

De Groep past accrual accounting toe voor haar voor eigen gebruik bestemde commodity-derivaten, onder gebruikmaking van de uitzondering van IAS 39.5, voor zover wordt voldaan aan de bepalingen van IAS 39.5. Dit is van toepassing voor de inkoop van (diesel)olie en energie in Nederland en wordt toegelicht in de risicoparagraaf en niet in de balans opgenomen verplichtingen. De overige commodity derivaten die niet voldoen aan eigen gebruik bepalingen worden gewaardeerd op reële waarde en waar mogelijk wordt hedge accounting toegepast.

26. Financiële instrumenten – Risicobeheer en reële waarde

De Groep is uit hoofde van het gebruik van financiële instrumenten blootgesteld aan de volgende risico's:

- Marktrisico's bestaande uit:
  - Renterisico
  - Valutarisico
  - Prijsrisico energie
- Kredietrisico
- Liquiditeitsrisico
- Verzekeringstechnische risico's
- Risico's uit hoofde van cross border transacties

Risicobeheerkader

De raad van bestuur heeft de eindverantwoordelijkheid voor de inrichting van en het toezicht op het risicobeheerkader van de groep. De Risk- en Auditcommissie en de raad van commissarissen zien toe op de toereikendheid van het risicobeheerkader in samenhang met de risico's waarmee de Groep te maken heeft. De Risk- en Auditcommissie van de Groep wordt in haar toezichthoudende functie bijgestaan door NS Audit, NS Risk en de afdeling Group Control & Expertise. NS Audit levert door het uitvoeren van regelmatige en incidentele evaluaties aanvullende assurance over de goede beheersing van alle bedrijfsprocessen van NS. De bevindingen van NS Audit worden gerapporteerd aan de Risk- en Auditcommissie.

Het risicobeleid van de Groep heeft als doel de risico's waarmee de Groep zich geconfronteerd ziet, in kaart te brengen en te analyseren, passende risicolimieten en -controles te bepalen en naleving van de limieten te bewaken. Beleid en systemen voor financieel risicobeheer worden regelmatig geëvalueerd en, waar nodig, aangepast aan de veranderingen in de marktomstandigheden en de activiteiten van de Groep. Het financieel risicobeheer maakt onderdeel uit van het NS risk framework.

Ten behoeve van een adequaat risicobeheer is aanvullend beleid vastgesteld voor een aantal bedrijfsonderdelen. Zo kennen NS Insurance, Abellio en NSFSC gezien de aard van de activiteiten specifieke risicobeheersing in vergelijking met de overige bedrijfsonderdelen, waarvoor Corporate Treasury inhoud geeft aan het financiële risicobeheer.

Via Abellio neemt de Groep deel in buitenlandse vervoersconcessies (Verenigd Koninkrijk en Duitsland). Deze activiteiten vinden hoofdzakelijk plaats in Verenigd Koninkrijk; grotendeels zelfstandig of met minderheidsaandeelhouders en een ander deel door middel van een joint venture met partner Serco, waarin beide partijen gelijk zijn vertegenwoordigd. Het financiële risicobeheer van Abellio maakt onderdeel uit van het Abellio risk framework en daarmee van het NS risk framework.

Marktrisico's

Marktrisico betreft het risico dat de inkomsten en uitgaven van de Groep of de waarde van de beleggingen in financiële instrumenten nadelig worden beïnvloed door veranderingen in marktprijzen, zoals die van grondstofprijzen, valutakoersen en rentetarieven. Het beheer van het marktrisico heeft tot doel de marktrisicopositie binnen aanvaardbare grenzen te houden bij een optimaal rendement. Het marktrisico omvat drie soorten risico's: renterisico, valutarisico en prijsrisico.

Renterisico

Het beleid van de Groep is erop gericht dat minimaal 50% van het renterisico op opgenomen leningen is gebaseerd op een vaste rente. Bij het bepalen van het renterisico op opgenomen leningen kan de Groep rekening houden met beschikbare liquiditeiten die het renterisico van variabel rentende leningen kunnen neutraliseren. De Groep maakt gebruik van derivaten zoals renteswaps om het renterisico te beperken.

Renterisico's worden grotendeels centraal beheerd. Het aanhouden van zowel renteposities met betrekking tot buitenlandse concernonderdelen is gereguleerd en vindt plaats binnen gedefinieerde positielimieten. Speculatieve posities worden niet ingenomen.

Blootstelling aan renterisico

Het renteprofiel van de financiële instrumenten die rentedragend zijn is als volgt:

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Verplichtingen met een variabele rente		
Financiële verplichtingen	-	-59
Effect van renteswaps	-	28
	-	-31
Verplichtingen met een vaste rente		
Financiële verplichtingen	744	-255
Effect van renteswaps	-	-28
	744	-283
Financiële activa		
Financiële activa met een vaste rente	97	209
Financiële activa met een variabele rente	565	709

Kasstroom-renterisico

Het kasstroom-renterisico betreft het risico dat de toekomstige kasstromen van een financieel instrument met een variabele rente zullen schommelen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

Door een redelijkerwijs mogelijke verandering van de rente met 0,5% per de verslagdatum zouden het eigen vermogen en het resultaat met de hieronder vermelde bedragen zijn af- of toegenomen. Bij deze analyse is aangenomen dat alle andere variabelen, met name de valutakoersen, constant blijven.

Rentegevoeligheid variabele rente op resultaat/ eigen vermogen ná belasting

(in miljoenen euro's)	Resultaat, na belasting		Eigen vermogen, na belasting	
	Stijging met 0,5%	Daling met 0,5%	Stijging met 0,5%	Daling met 0,5%
31 december 2016				
Financiële verplichtingen met een variabele rente	3	-3	-	-
Renteswaps	-	-	-	-
Gevoeligheid kasstromen (netto)	-	-	-	-
31 december 2017				
Financiële verplichtingen met een variabele rente	-	-	-	-
Renteswaps	-	-	-	-
Gevoeligheid kasstromen (netto)	-	-	-	-

Per 31 december 2017 heeft de groep geen leningen afgedekt door middel van renteswaps. De afdekking van het renterisico door middel van cashflow hedge accounting is als volgt:

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
<i>Cashflow hedge accounting</i>		
Afgedekte waarde van de onderhandse leningen	Nvt	28
Onderliggende waarde renteswaps	Nvt	28
Hedge effectiviteit	Nvt	100%

In 2016 heeft de Groep een aantal forward starting renteswaps afgesloten ter afdekking van het renterisico op toekomstige financiering van materieel ten behoeve van een buitenlandse concessie (cashflow hedge accounting). De onderliggende waarde van de forward contracten bedraagt € 130 miljoen en de bijbehorende leningen worden naar verwachting ultimo 2018 aangegaan. De boekwaarde van dit instrument bedraagt per 31 december 2017 € 2 miljoen negatief.

Valutarisico

De Groep loopt valutarisico op inkopen, handelsactiviteiten, liquide middelen, opgenomen leningen, overige balansposities en niet in de balans opgenomen verplichtingen die luiden in een andere valuta dan de euro. Uit hoofde van haar bedrijfsactiviteiten heeft de Groep hoofdzakelijk valutaposities in het Britse pond (GBP) en de Zwitserse frank (CHF).

Het risico van schommelingen in wisselkoersen wordt afgedekt met behulp van valutatermijncontracten, spot en/of termijn aan- en verkopen en swaps waardoor één of meer van de risico's waaraan de primaire financiële instrumenten onderhevig zijn, worden afgedekt. Hoofdzakelijk vinden aan- en verkopen, investerings- en financieringsverplichtingen alsmede verrekeningen met buitenlandse spoorwegmaatschappijen plaats in de functionele valuta van de bedrijfsonderdelen van de Groep, de euro (EUR) en het Britse pond (GBP).

Het valutarisico op de deelnemingen in vreemd valuta (Britse ponden en Zwitserse frank) wordt niet afgedekt. Alleen indien de Groep verwacht de bedrijfsactiviteiten te beëindigen, worden de valutarisico's inzake de omrekeningverschillen van zowel de onderliggende balansposten, en de deelnemingswaarde, waar de functionele valuta afwijkt van de euro, afgedekt. De valutaresultaten op de reguliere balansposten van de deelnemingswaarde wordt middels de wettelijke reserve koersverschillen verantwoord in het eigen vermogen.

Ultimo jaareinde 2017 en 2016 worden geen materiële posten aangehouden in andere dan de functionele valuta van het betreffende bedrijfsonderdeel.

Ultimo 2017 heeft de Groep voor afdekking van specifieke valutaposities een aantal forward contracten afgesloten. De nominale waarde van de afgedekte posities bedraagt ultimo 2017 € 44 miljoen (ultimo 2016: € 30 miljoen). De reële waarde van deze valutaderivaten ultimo 2017 bedraagt € 1 miljoen (ultimo 2016: € 1 miljoen).

Gevoeligheidsanalyse vreemde valuta

Aangezien ultimo 2017 en ultimo 2016 geen materiële posten in financiële instrumenten worden aangehouden in vreemde valuta, heeft een verandering van de euro ten opzichte van een vreemde valuta per jaareinde geen materieel effect op het vermogen en de winst over de verslagperiode.

Prijrisico energie

Nederland

De Groep is gevoelig voor het effect van marktfluctuaties in de energieprijis. In 2014 heeft de Groep met Eneco een tienjarig contract (2014-2024) afgesloten voor de levering van groene tractie-elektriciteit aan het materieelpark in Nederland. Vanaf 2015 rijdt 50% van de treinen in Nederland op groene stroom en in 2016 rijdt de Groep in Nederland volledig groen op het spoor. Het contract dekt de volgende risico's als volgt (gedeeltelijk) af:

- **Prijrisico:** de vergoedingen voor Programma Verantwoordelijkheid en Garanties van Oorsprong liggen de gehele contractperiode vast. Het contract biedt de mogelijkheid voor toekomstige jaren de benodigde elektriciteit op basis van een hedge strategie in te kopen waarmee de mate van blootstelling aan de marktprijs wordt beperkt
- **Kredietrisico:** het kredietrisico is beperkt tot de credit rating afhankelijke drempels. Indien de zogeheten Exposure (deze houdt o.a. rekening met het verschil tussen marktwaarden en contractwaarde van ingedekt elektriciteit op basis van hedge strategie) boven een bepaalde credit rating afhankelijke drempel uitkomt, dient de Groep dan wel Eneco garanties dan wel cash collateral te stellen aan de andere partij.
- **Volumerisico:** het volume risico is beperkt omdat voor elk nieuw jaar het volume het jaar daarvoor opnieuw wordt opgegeven. Binnen het betreffende jaar geldt in aanvulling op voorgaande nog een bandbreedte t.a.v. het volume waarbinnen meer of minder verbruik geen effect heeft op de prijs.
- **Imagorisico:** het contract voorziet in evaluatie in 2019 of de verduurzaming van de tractie-elektriciteit in voldoende mate heeft plaatsgevonden. Indien dit onverwacht en onverhoopt niet het geval zou zijn, dan heeft de Groep het recht het contract te beëindigen met ingang van 2020.

Het contract voldoet aan de 'own use' criteria en is niet geclassificeerd als derivaat.

Verenigd Koninkrijk

Abellio heeft voor enkele dochters brandstof-hedgecontracten afgesloten om zich deels in te dekken tegen de bewegingen in de brandstofprijis en de daarmee samenhangende valutarisico's. Hiertoe worden voor een gedeelte van haar brandstofkosten maandelijks forward contracten gebruikt voor een toekomstige periode (variërend tussen 2018 en 2020) ter indekking van de risico's ten aanzien van de brandstofkosten en de daarmee samenhangende valutarisico's. De met deze hedgecontracten afgegeven garanties zijn opgenomen in noot 31.

Gevoeligheid commodity (brandstof) derivaten

De gevoeligheid van de commodity derivaten met een boekwaarde ultimo 31 december 2017 van € 4 miljoen (31 december 2016: 6 miljoen) is als volgt. Door een stijging van € 0,10 van de brandstofprijis zal de negatieve waarde van de commodity derivaten afnemen met circa € 17 miljoen (31 december 2016: € 15 miljoen) en het eigen vermogen toenemen met € 13 miljoen (31 december 2016: € 12 miljoen). Bij een daling van de brandstofprijis zal een omgekeerd effect zichtbaar zijn.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financieel verlies voor de Groep indien een afnemer of tegenpartij van een financieel instrument de aangegane contractuele verplichtingen niet nakomt. Kredietrisico's vloeien met name voort uit vorderingen op klanten en uit beleggingen. Op balansdatum was geen sprake van belangrijke concentraties van kredietrisico's.

De boekwaarde van de financiële activa vertegenwoordigt het maximale kredietrisico. Voor wat betreft het kredietrisico inzake Eurofima wordt verwezen naar noot 31. Het maximale kredietrisico op de verslagdatum was als volgt:

(in miljoenen euro's)	Toelichting	31 december 2017	31 december 2016
Voor verkoop beschikbare financiële vaste activa	23	48	89
Leningen en vorderingen	23	58	127
Financiële leases	23	45	29
Overige financiële activa	23	2	22
Debiteuren en overige vorderingen	17	414	498
Geldmiddelen en kasequivalenten	19	565	709
Totaal		1.132	1.474

Beleggingen

De Groep beperkt haar kredietrisico van beleggingen door uitsluitend te beleggen bij wederpartijen die voldoen aan het door het concern opgestelde beleid. Periodiek wordt getoetst of contractpartijen (nog) voldoen aan het beleid en of nadere acties gewenst zijn.

Gezien de kredietwaardigheid van tegenpartijen verwacht de Groep dat de tegenpartijen aan de verplichtingen zullen voldoen. Voor de beleggingen, obligaties en deposito's zijn in 2017 en 2016 geen bijzondere waardeverminderingverliezen geleden. Beleggingen worden in principe aangegaan bij tegenpartijen die een kredietwaardigheid hebben van ten minste een lange termijn creditrating van A- van Standard & Poor's en ten minste een lange termijn creditrating van A3 van Moody's hebben of bij een aantal Nederlandse gemeenten. Indien een wederpartij slechts één creditrating heeft, dient voldaan te worden aan de hiervoor beschreven ratingeisen van Standard & Poor's of Moody's. De beleggingen die niet meer voldoen aan dit beleid worden of als uitzondering gedoogd en frequent gemonitord of worden afgebouwd (met name via regulier verloop), hetgeen nog enige tijd na balansdatum kan duren. De buitenlandse ondernemingen van de Groep beschikken niet over langdurige materiële liquiditeitsoverschotten, tenzij dit voortvloeit uit de normale bedrijfsactiviteiten (vooruitontvangen gelden).

Debiteuren en overige vorderingen

Het kredietrisico uit hoofde van handels- en overige vorderingen van de Groep wordt hoofdzakelijk bepaald door de individuele kenmerken van de afzonderlijke afnemers. De demografische aspecten van het klantenbestand waaronder het risico op wanbetaling in de sector en het land waarin de afnemers actief zijn, hebben minder invloed op het kredietrisico. Circa 9% (2016: 9%) van de opbrengsten van de Groep wordt gerealiseerd uit verkooptransacties met de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO).

Als onderdeel van het door de bedrijfsonderdelen gehanteerde kredietbeleid wordt iedere nieuwe klant afzonderlijk op kredietwaardigheid beoordeeld voordat standaard-betalings- en leveringsvoorwaarden worden aangeboden. In geval van contractverlenging worden ook eigen ervaringscijfers gebruikt bij de beoordeling van de kredietwaardigheid. Bij de beoordeling van het kredietrisico worden klanten op basis van kredietkenmerken ingedeeld in groepen, onder andere in overheid, bedrijven, particulieren en klanten met eventuele eerdere financiële problemen. Aan klanten met een hoog risicoprofiel wordt alleen na goedkeuring van de raad van bestuur geleverd. Met het grootste gedeelte van de afnemers wordt al enige jaren zaken gedaan, waarbij slechts in incidentele gevallen sprake is geweest van (niet-materiële) verliezen.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat de Groep problemen krijgt om te voldoen aan haar verplichtingen uit hoofde van in contanten of andere financiële activa af te wikkelen financiële verplichtingen. De uitgangspunten van het liquiditeitsrisicobeheer zijn dat voor zover mogelijk voldoende liquiditeiten worden aangehouden om te kunnen voldoen aan de huidige en toekomstige financiële verplichtingen op korte termijn, in normale en moeilijke omstandigheden, en zonder dat daarbij onaanvaardbare verliezen worden gelopen of de

reputatie van de Groep in gevaar komt. Het risico dat de Groep niet aan haar financiële verplichtingen kan voldoen, is beperkt omdat de Groep beschikt over voldoende liquide middelen of middelen die snel liquide gemaakt kunnen worden. Daarnaast heeft de Groep de beschikking over gecommiteerde kredietfaciliteiten waarvan € 200 miljoen tot december 2019 en € 100 miljoen tot december 2020 en daarnaast nog een doorlopende gecommiteerde kredietfaciliteit van € 345 miljoen tot mei 2022.

Ultimo 2017 bedragen de liquide middelen en middelen die snel liquide kunnen worden gemaakt € 1.131 miljoen (2016: € 1.434 miljoen). De contractuele financiële verplichtingen binnen 1 jaar bedragen € 893 miljoen (2016: € 788 miljoen).

De Groep beheert de liquiditeiten op basis van een periodiek (bottom-up) opgebouwde liquiditeitsprognose. Op basis van die prognose worden aan de bedrijfsonderdelen die klant zijn van de In House Bank van Corporate Treasury financieringslimieten verstrekt. De bank bewaakt deze limieten en overschrijding is niet mogelijk, tenzij goedkeuring is verkregen. Hiermee heeft Corporate Treasury een early-warning-systeem. De liquiditeitsprognose alsmede de hierboven vermelde financieringslimieten stelt Corporate Treasury in staat de liquiditeiten (uitzetten en opnemen van middelen) te managen.

Hieronder volgen de resterende contractuele looptijden van de financiële verplichtingen, inclusief de geschatte rentebetalingen. De bedragen zijn bruto en niet contant gemaakt.

31 december 2016

(in miljoenen euro's)	Boekwaarde	Contractuele kasstromen	< 6 mnd	6-12 mnd	1-2 jaar	2- 5 jaar	> 5 jaar
Niet-afgeleide financiële verplichtingen							
Onderhandse leningen	314	314	29	44	71	114	56
Financiële leaseverplichtingen	47	47	-	1	1	2	43
Crediteuren en overige schulden	702	702	702	-	-	-	-
Afgeleide financiële verplichtingen							
Voor afdekking gebruikte renteswaps kasstroom afdekking	3	3	-	-	-	1	2
Voor afdekking gebruikte renteswaps reële waarde afdekking	-	-	-	-	-	-	-
Commodity derivaten	6	11	1	1	2	1	6
Totaal	1.072	1.077	732	46	74	118	107

31 december 2017

(in miljoenen euro's)	Contractuele						
	Boekwaarde	kasstromen	< 6 mnd	6-12 mnd	1-2 jaar	2- 5 jaar	> 5 jaar
Niet-afgeleide financiële verplichtingen							
Onderhandse leningen	646	646	100	63	34	99	350
Financiële leaseverplichtingen	33	35	-	-	1	2	32
Rekeningcourant krediet banken	19	19		19			
Overige financiële verplichtingen	48	48	-	-	4	8	36
Crediteuren en overige schulden	711	711	711	-	-	-	-
Afgeleide financiële verplichtingen							
Voor afdekking gebruikte renteswaps kasstroom afdekking	2	2	-	2	-	-	-
Voor afdekking gebruikte renteswaps reële waarde afdekking	-	-	-	-	-	-	-
Commodity derivaten	4	6	1	1	4	-	-
Totaal	1.463	1.467	812	85	43	109	418

De bovenstaande posten zijn gesaldeerd opgenomen omdat contractueel de afdekkingstransacties gesaldeerd worden afgewikkeld. Bij het berekenen van de toekomstige kasstromen is aangenomen dat de toekomstige variabele-rentestanden gelijk zijn aan de laatst bekende variabele-rentestand.

Ten aanzien van de risico's in het kader van kapitaal heeft de Groep een met de aandeelhouder afgestemd dividendbeleid.

Verzekeringstechnische risico's

In het kader van haar bedrijfsactiviteiten loopt de Groep risico's die verzekerd kunnen worden. Risico's boven het eigen risico van de bedrijfsonderdelen worden beheerst via dochteronderneming NS Insurance. Dit betreft het risico van bots-, brand-, bedrijfs- en aansprakelijkheidsschades. De maximale omvang van deze schades wordt eens in de drie jaar, of vaker indien gewijzigde omstandigheden daartoe nopen, berekend door externe deskundigen. Dochteronderneming NS Insurance verzekert de genoemde risico's van de bedrijfsonderdelen. Zij verzekert geen derde partijen. Indien de totale jaarlijkse schadelast het eigen behoud van NS Insurance overschrijdt, wordt deze door herverzekering gedekt. De schades van de Groep worden vergoed uit de premie-inkomsten en beleggingsopbrengsten van NS Insurance. Indien de totale kosten, inclusief schadelast, hoger is dan de opbrengsten, worden deze kosten voldaan uit de – toereikende – vrije reserve van NS Insurance.

NS Insurance is herverzekerd door middel van stop-loss-herverzekeringscontracten. Periodiek worden MPL-(Maximum Possible Loss) onderzoeken gedaan om verzekerde limieten vast te stellen. NS Insurance sluit, indien de marktomstandigheden dit mogelijk maken, uitsluitend herverzekeringen af bij partijen met een rating van ten minste A -. Indien de rating daalt beneden A- is zij in de gelegenheid de herverzekeringsovereenkomst op te zeggen. Dit heeft zich tot op heden niet voorgedaan. De herverzekeraars van NS Insurance hebben ultimo 2017 minimaal een rating van A-.

NS Insurance is een verzekeringsmaatschappij, die onder toezicht staat van De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten. Verzekeraars moeten een eigen vermogen aanhouden van minimaal de solvabiliteitseis van Solvency II (SCR of wel Solvency Capital Requirement). Ook worden verzekeraars geacht een eigen normsolvabiliteit te bepalen. NS Insurance heeft haar normsolvabiliteit zodanig bepaald dat bij het optreden van het stressscenario toch voldaan blijft worden aan de SCR. De normsolvabiliteit bedraagt € 46 miljoen. NS Insurance voldoet hier ruimschoots aan. NS Insurance wordt 100% meegeconsolideerd in de Groep.

Risico's uit hoofde van zogenaamde crossborder-leasetransacties

De Groep heeft tot en met 1998 crossborder-leasetransacties afgesloten met als doel verlaging van de financieringskosten. Bij deze crossborder leases, die uitsluitend betrekking hebben op rollend materieel, blijft het economisch eigendom bij de Groep. Daarom zijn de betreffende activa in de balans opgenomen. De boekwaarde van het rollend materieel dat ultimo 2017 in crossborder leases was ondergebracht, bedraagt € 73 miljoen (2016: € 81 miljoen). De financieringsvoordelen van de crossborder leases zijn, gespreid over de looptijd van de transacties in de winst-en-verliesrekening, in mindering gebracht op de financieringslasten. Een deel met deze leases betrokken posities betreffen off-balanceposities. Het valutarisico in deze contracten is behoudens bijzondere niet-voorzienbare situaties afgedekt. Begin 2018 is de laatste crossborder-leasetransactie geëindigd en zal in de loop van 2018 worden afgewikkeld.

Reële waarde

Reële waarde versus boekwaarde

De in de balans opgenomen boekwaarden van financiële activa en verplichtingen wijken niet materieel af van de reële waarde.

Waardebepaling beleggingen opgenomen onder financiële activa

Bij obligaties is de reële waarde berekend aan de hand van beschikbare actuele marktprijzen/slotkoersen.

Waardebepaling derivaten

Bij het bepalen van de waarde van renteswaps en valutaderivaten gebruikt de Groep waarderingstechnieken waarbij alle significante benodigde gegevens zijn ontleend aan zichtbare marktgegevens (Niveau 2).

27. Nettofinancieringsresultaat

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Rentebaten uit voor verkoop beschikbare financiële activa	1	1
Rentebaten uit deposito's en tegoeden bij banken	-	-
Koersverschillen	3	9
Overige financiële baten	12	12
Financieringsbaten	16	22
Rentelasten uit tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerde financiële verplichtingen	-11	-21
Rentelasten uit renteswaps ten behoeve van kasstroomafdekkingen	-	-13
Financieringsvoordelen	-	4
Koersverschillen	-3	-1
Rentelasten als gevolg van oprenting voorzieningen	-2	-
Overige financiële lasten	-5	-
Financieringslasten	-21	-31
Nettofinancieringsresultaat opgenomen in de winst-en-verliesrekening	-5	-9

In de overige financiële baten 2016 is een bedrag van € 6 miljoen inbegrepen welke betrekking heeft op rentecomponent over de afwikkeling van een claim vanuit het verleden.

Waarderingsgrondslag

Financieringsbaten omvatten de rentebaten op geïnvesteerde gelden (inclusief voor verkoop beschikbare financiële activa), leasebaten, winst op de verkoop van voor verkoop beschikbare financiële activa en winsten op afdekkingsinstrumenten die in de winst-en-verliesrekening worden opgenomen. Rentebaten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen naarmate deze opbouwen, door middel van de effectieve-rentemethode. Dividendbaten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen op het moment dat het recht op betaling wordt gevestigd.

Financieringslasten omvatten de rentelasten op opgenomen gelden, leasecontracten, de oprenting van voorzieningen en verliezen op afdekkingsinstrumenten die in de winst-en-verliesrekening worden opgenomen. Alle financieringskosten die niet rechtstreeks zijn toe te rekenen aan de verwerving, bouw of productie van een in aanmerking komend actief worden met behulp van de effectieve-rentemethode in de winst-en-verliesrekening opgenomen. In 2016 en 2017 zijn er geen financieringskosten geactiveerd.

Vrijvallende financieringsvoordelen uit crossborder-leaseovereenkomsten worden in mindering op de rentelasten gebracht. Valutakoerswinsten en -verliezen maken deel uit van de financiële baten of lasten.

Sectie 6 Overige toelichtingen

28. Aan komende jaren toe te rekenen baten

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Afkoopsommen	228	249
Correctiemechanisme concessievergoeding	121	119
Aan komende jaren toe te rekenen baten	349	368
Af: naar kortlopend	-40	-40
Totaal langlopend per 31 december	309	328

De afkoopsom loonkostensprong als gevolg van de verzelfstandiging van het spoorwegpensioenfonds in 1994 valt naar verwachting vrij tot 2035 ten gunste van het resultaat. Het concessievergoeding correctiemechanisme is opgenomen in de uitvoeringsovereenkomst van de HRN concessie (zie noot 31) en zal lineair vrijvallen ten gunste van het resultaat gedurende de looptijd van de concessie tot en met 2024.

Waarderingsgrondslag

Deze baten hebben betrekking op ineens ontvangen bedragen die voortvloeien uit overeenkomsten waarvan de looptijd zich uitstrekt over toekomstige jaren. De baten worden gedurende de looptijd van de overeenkomsten waarmee ze verband houden ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht. De baten worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

29. Personeelsbeloningen

De langlopende personeelsbeloningen omvatten:

- andere werknemersvergoedingen op lange termijn waaronder jubileumuitkeringen;
- verplichtingen als gevolg van arbeidsongeschiktheid en aanvullingen op sociale uitkeringen;
- verplichtingen in verband met toegezegd-pensioenregelingen.

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Toegezegd-pensioenregelingen	2	2
Andere langetermijnpersoneelsverplichtingen	28	29
Totaal	30	31

Pensioenverplichtingen

Voor het personeel van de NS groepsmaatschappijen gelden de pensioenregelingen van de volgende pensioenfondsen met vermelding van de aantallen aangesloten actieve deelnemers:

(in aantallen)	31 december 2017	31 december 2016
Spoorwegpensioenfonds	17.020	16.514
Bedrijfstakpensioenfonds Horeca & Catering	2.837	2.719
Bedrijfstakpensioenfonds voor het levensmiddelenbedrijf	765	991
Aanvullende pensioenregeling Servex	93	149
ScotRail	4.713	4.665
East Anglia/ Greater Anglia	2.308	2.302
Abellio Transport Holdings	25	170
Abellio London & Surrey	2.041	2.120
Qbuzz	-	1.829
Abellio West Midlands	2.475	-

In alle gevallen waarin sprake is van aansluiting bij bedrijfstakpensioenfondsen geldt dat NS groepsmaatschappijen geen verplichting hebben tot het voldoen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het bedrijfstakpensioenfonds, anders dan het voldoen van de toekomstige premies. Evenmin kunnen de NS groepsmaatschappijen rechten doen gelden op eventuele overschotten in de fondsen. Als gevolg hiervan zijn deze toegezegd-pensioenregelingen conform IFRS in deze jaarrekening verwerkt als toegezegde-bijdrageregeling.

Het totale bedrag aan pensioenpremie ten laste van de winst-en-verliesrekening was in 2017 € 144 miljoen (2016: € 131 miljoen).

Pensioenregeling Spoorwegpensioenfonds (toegezegde-bijdrageregeling)

De pensioenregeling voor de bedrijfstak Spoorwegen is ondergebracht bij het Spoorwegpensioenfonds. Deze regeling wordt voor de financiële verantwoording als een toegezegde-bijdrageregeling gekwalificeerd. De premie die met het spoorwegpensioenfonds is overeengekomen, is een vaste, vooraf vastgestelde, jaarlijkse premie, uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag. In 2017 heeft NS de nominale pensioenpremie van 24% afdragen aan het pensioenfonds. Van de pensioenpremie die aan het Spoorwegpensioenfonds wordt afgedragen, komt 2/3 deel voor rekening van de onderneming en 1/3 deel voor rekening van de medewerkers. De onderneming heeft na betaling van de overeengekomen premie geen verplichting tot het betalen van aanvullende bedragen in geval sprake zou zijn van een tekort bij het pensioenfonds. De actuariële risico's en de beleggingsrisico's liggen bij het pensioenfonds en zijn deelnemers. De pensioenkosten worden tot 2035 deels gecompenseerd door de vrijval van de afkoopsom loonkostensprong (noot 28).

De Groep heeft voor de afwikkeling van het premiepad eind 2015 nieuwe afspraken gemaakt met het pensioenfonds ingaande per 1 januari 2016. Het gevolg hiervan is dat een vordering op het spoorwegpensioenfonds ontstaat van circa € 240 miljoen die in 2 jaar zal worden ontvangen. Het werknemersgedeelte van het premiepad (1/3 deel van het bedrag) is als schuld opgenomen en zal de komende jaren tot en met 2022 worden verrekend met de werknemers. Het werkgeversgedeelte van het premiepad (2/3 deel van het bedrag) is toegevoegd aan de afkoopsom loonkostensprong en zal tot 2035 additioneel ten gunste worden verantwoord van de pensioenkosten.

Voor Abellio London & Surrey en de aanvullende pensioenregeling Servex geldt een toegezegde-bijdrageregeling.

Toegezegd-pensioenregelingen

Abellio Greater Anglia, Abellio ScotRail, Abellio West Midlands en Abellio Transport Holdings hebben het beheer van de pensioenregeling voor hun personeel ondergebracht bij het Railways Pension Scheme. Het betreffende fonds is te beschouwen als ondernemingspensioenfonds en de pensioenregeling als een toegezegd-pensioenregeling.

Elk bedrijf is een aangewezen werkgever voor één of meer kostendelingsovereenkomsten binnen het Railways Pension Scheme. Dergelijke kostendelingsovereenkomsten zijn gericht op een pensioen dat gedurende het hele leven uitgekeerd wordt. Het pensioenbedrag is afhankelijk van hoe lang een werknemer een actieve deelnemer is van de pensioenregeling en van zijn salaris bij uittreding uit de regeling ('eindloonregeling').

Wegens het karakter van de kostendelingsovereenkomsten worden de verschuldigde bijdragen, ter dekking van zowel de kosten van de opgebouwde uitkeringen als een eventueel tekort tussen de waarde van de activa en de waarde van de pensioenverplichtingen, gezamenlijk gedragen door de werkgever en de bijdragende deelnemers, in een verhouding van respectievelijk 60%/40%. Als gevolg daarvan neemt de werkgever 60% van de totale pensioenlasten en pensioenverplichtingen op de balans op. De Railways Pension Scheme wordt beheerd door de Trustee, Railways Pension Trustee Company Limited. De activa van de regelingen worden belegd via beleggingsfondsen, elk met een verschillend risico- en rendementsprofiel.

De pensioenverplichtingen en het pensioenvermogen zijn gebaseerd op actuariële berekeningen die per 31 december zijn uitgevoerd. Ultimo 2017 bedroeg de netto verplichting van Abellio Transport Holdings Limited € 2 miljoen (2016: € 2 miljoen). De gemiddelde looptijd van de pensioenverplichting is ongeveer 24 jaar.

Om het karakter van de concessie te weerspiegelen wordt voor Abellio Greater Anglia, Abellio ScotRail en Abellio West Midlands het nadelige verschil tussen pensioenverplichtingen en pensioenvermogen opgenomen onder 'langlopende verplichtingen' voor zover dit betrekking heeft op de concessieperiode. Het resterende bedrag aan het einde van de concessieperiode wordt niet in de balans opgenomen, omdat het deel uitmaakt van de schulden van de volgende concessiehouder. De netto verplichtingen bedroegen ultimo 2017 nihil (ultimo 2016: nihil). De gemiddelde looptijd van beide pensioenverplichtingen is ongeveer 20 jaar.

Uitgangspunten toegezegd-pensioenregelingen

Bij de bepaling van de pensioenverplichtingen en het pensioenvermogen zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd (gebaseerd op gewogen gemiddelde):

	31 december 2017	31 december 2016
Disconteringsvoet	2,9%	2,9%
Loonsomstijging	2,6%	2,7%
Pensioenstijging	2,0%	2,1%
Inflatie	2,0%	3,2%

Tabel voor de levensverwachtingen: S1NA tables met CMI 2013 projecties plus lange termijn verwachting +1,25%.

Samenstelling

De samenstelling van de pensioenverplichtingen is als volgt:

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Reële waarde van de fondsbeleggingen	1.829	1.193
Contante waarde van de toegezegd-pensioenrechten	2.401	1.721
Nadelig verschil	572	528
Aandeel van de werknemers	-229	-211
Nadelig verschil aan het einde van de concessieperiode	-341	-315
Afwaardering pensioenoverschot	-	-
Netto verplichtingen van de Groep (over de concessieperiode)	2	2

Gevoeligheidsanalyse

Redelijkerwijs mogelijke wijzigingen op balansdatum in één van de relevante actuariële veronderstellingen, waarbij andere veronderstellingen constant blijven, zouden de volgende invloed hebben op de bruto verplichting uit hoofde van toegezegde pensioenrechten:

(verhoging met 0,25%) (in miljoenen euro's)	Toename	Toename
Disconteringsvoet	-130	-84
Inflatie	140	89
Toekomstige salarisverhogingen	36	31

Verandering van de sterfteverwachting met 1 jaar zou een invloed hebben van circa € 60 miljoen (31 december 2016: € 43 miljoen) op de bruto verplichting.

De invloed van deze wijzigingen op de netto verplichtingen van de Groep over de concessieperiode is naar verwachting beperkt gezien de overdracht van verplichtingen aan het einde van de concessie.

Verloop

Het verloop van het pensioenvermogen en van de pensioenverplichtingen is als volgt:

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Fondsbeleggingen per 1 januari	1.193	1.221
Toevoeging nieuw fonds	531	437
Rentebaten	34	40
Pensioenpremies	37	38
Uitbetaalde pensioenen	-33	-75
Administratiekosten	-6	-5
Rendement op fondsbeleggingen, exclusief rentebaten	119	141
Afname in deelnemers in het fonds	-	-437
Koersresultaat	-46	-167
Fondsbeleggingen per 31 december	1.829	1.193

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Verplichtingen uit hoofde van toegezegde pensioenrechten per 1 januari	1.720	1.700
Toevoeging nieuw fonds	705	698
Pensioenlasten	71	64
Interestkosten	49	55
Uitbetaalde pensioenen	-33	-75
Netto-actuariële winst of verlies	-44	210
Afname in deelnemers in het fonds	-	-698
Koersresultaat	-67	-233
Verplichtingen uit hoofde van toegezegde pensioenrechten per 31 december	2.401	1.721

Samenstelling pensioenvermogen

De samenstelling van het pensioenvermogen is als volgt:

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Aandelen	1.150	722
Vastrentende waarden	207	148
Vastgoed	173	121
Geldmiddelen	251	146
Overig	48	56
Totaal	1.829	1.193

Pensioenkosten verwerkt in de winst-en-verliesrekening

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Pensioenlasten	43	38
Renteresultaat	-	-
Administratiekosten	4	3
Totaal	47	41

Niet gerealiseerde actuariële resultaten

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Actuariële winst of verlies als gevolg van:		
- demografische veronderstellingen	-	-
- financiële veronderstellingen	39	-244
- aanpassing op grond van ervaringen	5	35
Rendement op fondsbeleggingen, exclusief rentebaten	119	141
Resultaat veranderingen in de concessie	-74	58
Veranderingen in deelnemersaandeel	-68	23
Totaal	21	13

De Groep verwacht op basis van de huidige waarderingsgrondslagen een bedrag van € 71 miljoen aan pensioenlasten Abellio te verwerken inzake bovengenoemde toegezegd-pensioenregelingen in 2018.

Andere langetermijnpersoneelsverplichtingen

Hieronder zijn opgenomen jubileumverplichtingen. Voor de berekening van de jubileumverplichtingen wordt de prognosetafel AG2017 gebruikt.

Het verloop van de voorziening is als volgt:

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Verplichtingen per 1 januari	29	28
Uitkeringen	-3	-4
Actuarieel resultaat	-	2
Oprenting	2	3
Verplichtingen per 31 december	28	29

Het kortlopend deel van deze voorziening bedraagt € 3 miljoen.

De gevoeligheden zijn als volgt:

	2017	2016
Discontering (-0,5%)	4,6%	4,4%
Loonsomstijging (+0,5%)	4,2%	4,1%
Carrierekansen (+25%)	3,0%	2,8%
Ontslagkansen (+25%)	-5,0%	-4,7%

Waarderingsgrondslag

Onder de personeelsbeloningen zijn opgenomen pensioenverplichtingen uit pensioenregelingen en andere verplichtingen betreffende personeelsbeloningen bestaande uit jubileumuitkeringen, VUT-uitkeringen en verplichtingen wegens arbeidsongeschiktheid van medewerkers.

Toegezegde-bijdrageregelingen zijn regelingen waarbij de Groep geen andere verplichting heeft dan de contractuele bijdragen te voldoen. Deze bijdragen worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord in de periode waarin de bijdrage verschuldigd is.

Toegezegd-pensioenregelingen zijn regelingen waarbij de Groep niet kan volstaan met betaling van de verplichte, contractueel overeengekomen bijdrage aan pensioenfondsen of verzekeringsmaatschappijen. De netto verplichting van de Groep wordt voor elke regeling afzonderlijk berekend door een schatting te maken van de pensioenaanspraken die werknemers hebben opgebouwd in de verslagperiode en de daaraan voorafgaande jaren. Van deze pensioenaanspraken wordt de contante waarde bepaald, welke wordt gesaldeerd met de reële waarde van het belegde pensioenvermogen. De disconteringsvoet is de rentevoet per balansdatum van hoogwaardige vastrentende waarden waarvan de looptijd de termijn van de pensioenverplichtingen benadert. Bij de berekening wordt rekening gehouden met elementen als toekomstige loonstijging als gevolg van algemene loonontwikkelingen en carrièrekansen, met inflatie en met actuele levensduurverwachtingen. De berekening wordt jaarlijks uitgevoerd door een erkende actuaaris volgens de 'projected unit credit'-methode. Wanneer de berekening resulteert in een positief saldo voor de Groep, wordt de opname van het actief beperkt tot een bedrag dat maximaal gelijk is aan het saldo van eventuele niet-opgenomen pensioenkosten van verstreken diensttijd en de contante waarde van eventuele toekomstige terugstortingen door het fonds of lagere toekomstige pensioenpremies. Het werknemersgedeelte wordt in mindering gebracht op de verplichting.

De pensioenverplichtingen die betrekking hebben op de concernonderdelen die in Verenigd Koninkrijk gevestigd zijn, worden opgenomen voor de periode waarover de vervoersconcessies lopen.

De aan het begin van het jaar op basis van de actuariële berekeningen verwachte mutatie in de pensioenverplichtingen en beleggingsresultaten worden gemuteerd in de netto verplichtingen en in de winst-en-verliesrekening verwerkt. De door werkgevers en werknemers betaalde bijdragen komen in mindering op de netto verplichtingen. De actuariële winsten en verliezen, bestaande uit het verschil tussen de werkelijke en de verwachte mutaties in de pensioenverplichtingen en beleggingsresultaten, worden verwerkt in het totaalresultaat.

Verplichtingen inzake jubileumuitkeringen en VUT-uitkeringen worden actuariëel berekend en opgenomen tegen de contante waarde. Hierbij wordt rekening gehouden met loon- en prijsontwikkelingen, recente sterftetafels en inschatting van het dienstverband. Eventuele actuariële winsten of verliezen worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen in de periode waarin deze zich voordoen.

Op soortgelijke wijze worden ook de verplichtingen wegens arbeidsongeschiktheid bepaald.

Kortetermijnpersoneelsbeloningen

De nog niet opgenomen vrijetijdsaanspraken worden contant gemaakt, rekening houdend met toekomstige salarisstijgingen.

Overige kortetermijnpersoneelsbeloningen worden zonder contant making gewaardeerd en opgenomen wanneer de daarmee verband houdende dienst wordt verricht.

30. Voorzieningen

(in miljoenen euro's)	Reorganisatie- voorzieningen	Voorziening bodemsanering	Overige voorzieningen	Totaal
Stand per 1 januari 2017	10	67	60	137
Dotatie	7	5	61	73
Oprenting	-	-	-	-
Onttrekking	-5	-1	-16	-22
Overige mutaties	-	-	-	-
Vrijval	-1	-1	-23	-25
Stand per 31 december 2017	11	70	82	163
Opgenomen onder:				
Langlopend	2	67	45	114
Kortlopend	9	3	37	49

Reorganisatievoorzieningen

De voorziening voor reorganisatiekosten heeft tot doel het dekken van de kosten die in het kader van reorganisatiemaatregelen worden gemaakt. Het grootste deel van de voorziening is nodig voor afvloeiingsregelingen, overbruggingsbetalingen en herplaatsing van personeelsleden van wie de functie is opgeheven bij reorganisaties.

Voorziening bodemsanering

De voorziening voor bodemsanering dient voor beheersing en opheffing van milieuschade. De voorziening is berekend met behulp van een disconteringsvoet van gemiddeld 1,5% (2016: 1,5%).

Overige voorzieningen

Overige voorzieningen betreffen onder andere voorzieningen voor schade ten gevolge van ongevallen en brand, onzekerheden ten aanzien van afrekeningen met vervoerders en voorzieningen voor personeel gerelateerde onderwerpen. De vrijval van de overige voorzieningen bevat onder andere een vrijval als gevolg van afwikkeling van de reservering met betrekking tot personeelskosten die met terugwerkende kracht is verricht.

Waarderingsgrondslag

Een voorziening wordt in de balans opgenomen wanneer de Groep een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting heeft als gevolg van een gebeurtenis in het verleden en het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Voorzieningen worden bepaald door de verwachte toekomstige kasstromen contant te maken op basis van een disconteringsvoet voor belasting die een afspiegeling is van de actuele markttransacties van de tijdswaarde van geld en, waar nodig, van de specifieke risico's met betrekking tot de verplichting.

Reorganisatiekosten en non-activiteitsregelingen

In verband met reorganisatie worden voorzieningen getroffen wanneer een gedetailleerd plan voor de reorganisatie is geformaliseerd en een aanvang is gemaakt met de reorganisatie of deze publiekelijk bekend is gemaakt. Er wordt geen voorziening getroffen voor toekomstige bedrijfslasten. De reorganisatievoorziening heeft voornamelijk betrekking op afvloeiingsregelingen, overbruggingsbetalingen en herplaatsingen van personeelsleden van wie de functie is opgeheven.

Voorziening voor bodemsanering

De voorziening voor bodemsanering dient ter dekking van lasten om bedrijfsmiddelen in bruikbare staat te houden of te brengen. In overeenstemming met het gepubliceerde milieubeleid van de Groep en de van toepassing zijnde wettelijke verplichtingen, worden voorzieningen voor beheersing en opheffing van milieuverontreiniging getroffen wanneer de vervuiling optreedt of blijkt te zijn opgetreden.

Verlieslatende contracten

In de balans wordt een voorziening voor verlieslatende contracten in de balans opgenomen wanneer de door de Groep naar verwachting te behalen voordelen uit een overeenkomst lager zijn dan de onvermijdbare kosten om aan de verplichtingen uit hoofde van de overeenkomst te voldoen.

De voorziening wordt gewaardeerd tegen de contante waarde van de verwachte netto kosten van de voortzetting van het contract, of indien dit lager is, tegen de contante waarde van de verwachte kosten voor de beëindiging van het contract zijnde enige compensatie of boete die voortvloeit uit het niet-naleven van het contract. Voorafgaand aan de vorming van een voorziening wordt op de activa die betrekking hebben op het contract een bijzondere waardeverminderingverlies genomen.

Overige voorzieningen

Er worden voorzieningen opgenomen voor schade in verband met brand, ongevallen, verstrekte garanties, claims en overige zaken.

31. Niet in de balans opgenomen regelingen

Onregelmatigheden

ACM

In het besluit van 6 maart 2015 heeft ACM geconcludeerd dat NS artikelen 67 en 71 van de Spoorwegwet ("Spw") heeft overtreden door in het kader van de aanbesteding Limburg geen redelijk aanbod te doen voor wat betreft locaties voor servicebalies, pauzelocaties, noodknopvoorzieningen, CICO-palen, voor energiekosten, afhandeling van storingen en reisinformatie (artikel 67 Spw.). Daarnaast concludeert ACM dat NS concurrentiegevoelige informatie van onder meer Veolia heeft gedeeld met Abellio en QBuzz (artikel 71 Spw.).

ACM heeft vervolgens verder onderzoek verricht naar mogelijk misbruik van economische machtspositie door NS en haar dochterondernemingen in het kader van de aanbesteding Limburg op grond van de Mededingingswet en de Europese mededingingsregels. Op 7 juli 2016 heeft ACM aan NS een onderzoeksrapport toegezonden. NS heeft hierop vervolgens haar zienswijze ingediend.

Op 22 mei 2017 heeft ACM haar besluit aan NS bekendgemaakt en geoordeeld dat NS in strijd heeft gehandeld met artikel 24 van de Mededingingswet en artikel 102 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie. ACM heeft NS hiervoor een boete opgelegd van € 40,95 miljoen. ACM stelt, op grond van een normenkader dat zij zelf heeft bepaald, dat de bieding van NS niet aan de interne rendementseis zou voldoen. Deze benadering van ACM is nieuw en heeft verstrekende gevolgen voor de spoorsector en toekomstige aanbestedingen en investeringen door NS. Gelet hierop heeft NS bezwaar aangetekend tegen het besluit. NS betwist dat zij een verlieslatend bod zou hebben gedaan bij de aanbesteding van het openbaar vervoer in Limburg. Het bod voldeed ook aan de interne rendementseis. NS is het daarom oneens met het oordeel en onderbouwing van het besluit van ACM. NS heeft door middel van een bezwaarschrift aan ACM gevraagd het besluit te heroverwegen. Op 2 november 2017 heeft de hoorzitting plaatsgevonden, waar NS haar schriftelijke bezwaren heeft toegelicht. De verwachting is dat ACM in het eerste kwartaal van 2018 haar besluit op bezwaar zal nemen.

Ondanks dat NS bezwaar heeft ingesteld was NS verplicht de boete te betalen binnen een termijn van 24 weken. De opgelegde boete is in 2017 voldaan en ten laste gebracht van het resultaat 2017. Aangezien de uitkomsten van het bezwaarschrift onzeker zijn en eventuele vorderingen op ACM als gevolg van de uitkomsten van een bezwaarprocedure niet voldoen aan het IFRS criterium "vrijwel zeker", heeft NS geen vorderingen dienaangaande opgenomen.

Openbaar Ministerie

Het Openbaar Ministerie (Functioneel Parket s'-Hertogenbosch) is in 2015 een strafrechtelijk onderzoek gestart naar mogelijke strafbare feiten in verband met de aanbesteding voor het openbaar vervoer in Limburg. Het onderzoek is gericht op feiten en omstandigheden rondom een vermeende constructie inzake het bekendmaken van bedrijfsgeheimen. Onder meer de vennootschappen NS Groep N.V., Qbuzz B.V., Abellio Transport Holding B.V. en Abellio Nederland B.V. zijn als verdachte aangemerkt. In februari 2016 heeft de NS Groep N.V. het eind proces-verbaal met betrekking tot het strafrechtelijke onderzoek ontvangen. Het OM heeft nadien NS Groep N.V. gedagvaard. De inhoudelijke behandeling heeft in het tweede deel van 2017 plaatsgevonden. Op 21 december 2017 heeft de Rechtbank Oost-Brabant NS vrijgesproken ten aanzien van twee aan NS ten laste gelegde feiten en is het openbaar ministerie niet-ontvankelijk verklaard ten aanzien van een derde aan NS ten laste gelegd feit. Het openbaar ministerie heeft hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van 21 december 2017. De uitkomst hiervan en welke financiële consequenties dit zal hebben (hoogte eventuele boete, transactie etc.) valt op dit moment dan ook niet betrouwbaar vast te stellen. Als gevolg hiervan is geen voorziening opgenomen.

Overig

Het inherente risico bestaat dat naar aanleiding van de geconstateerde onregelmatigheden nog aanvullende claims worden ontvangen. De hierboven genoemde claims kunnen een materiële impact hebben op het resultaat en vermogen van NS. Omdat de uitkomsten hiervan op dit moment niet betrouwbaar kunnen worden geschat zijn hiervoor geen voorzieningen getroffen.

Langlopende contracten

Ultimo 2017 bestaat een aantal meerjarige financiële verplichtingen jegens derden. In de eerste plaats hebben deze betrekking op operationele leaseovereenkomsten voor treinen, bedrijfsauto's en reproductieapparatuur. In de tweede plaats gelden meerjarige contracten voor dienstverlening door derden op het gebied van automatisering, arbozorg, onderhoud en schoonmaak.

Operationele leaseovereenkomsten

De verschuldigde bedragen uit hoofde van niet-opzegbare operationele leaseovereenkomsten (inclusief huurovereenkomsten voor kantoorruimtes) vervallen als volgt:

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
< 1 jaar	546	366
1-5 jaar	1.481	1.215
>5 jaar	1.738	536
Totaal	3.765	2.117

In 2017 is een bedrag van circa € 393 miljoen als last verantwoord voor operationele leaseovereenkomsten.

In de hierboven opgenomen verschuldigde bedragen zijn bedragen opgenomen die betrekking hebben op een aantal concessies in Duitsland die 1 op 1 worden vergoed door de concessieverleners. Deze bedragen vervallen als volgt:

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
< 1 jaar	13	19
1-5 jaar	50	63
>5 jaar	80	91
Totaal	143	173

Energiecontracten

Ultimo 2017 bedraagt de afnameverplichting van het energiecontract in Nederland van de reeds afgedekt volumes, de vergoeding voor Programma Verantwoordelijkheid en de opslag voor groene stroom voor de periode 2018-2024 (het restant van het 10-jarige contract) € 227 miljoen (stand ultimo 2016 € 231 miljoen). Het voor 2018 en 2019 verwachte volume is volledig afgedekt.

De transportkosten en energiebelasting maken geen deel uit van de weergegeven afnameverplichting. Indien het verschil tussen marktwaarden en contractwaarde boven een bepaalde drempel uitkomt, dient de Groep dan wel Eneco garanties dan wel cash collateral te stellen aan de andere partij. De storting en verplichting, indien deze er zijn, worden met elkaar gesaldeerd aangezien beide onlosmakelijk met elkaar samenhangen. Ultimo 2017 heeft NS € 11 miljoen aan zekerheden ontvangen in de vorm van margin gelden.

Ten aanzien van forward contracten die gebruikt worden ter afdekking van brandstofkosten in het buitenland heeft Abellio garanties afgegeven voor een bedrag van € 4 miljoen.

Voor een nadere toelichting op energiecontracten wordt verwezen naar noot 26.

Fiscale eenheid

Alle tot de Groep behorende Nederlandse dochterondernemingen voor de vennootschapsbelasting zijn gevoegd in de fiscale eenheid NS. Dientengevolge is de Groep hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschulden van de in de fiscale eenheid opgenomen dochterondernemingen.

Investeringsverplichtingen

Ultimo 2017 heeft de Groep investeringsverplichtingen uitstaan voor € 1.437 miljoen (2016: € 1.428 miljoen), voornamelijk voor de aankoop en revisie van treinen en investeringen in stationsomgevingen.

Voorwaardelijke verplichtingen

Van het aandeel van de Groep in het geplaatste aandelenkapitaal (omgerekend € 103 miljoen) van Eurofima AG is omgerekend € 26 miljoen gestort. De Groep heeft een direct opeisbare volstortingsverplichting en garantieverplichtingen voor omgerekend € 258 miljoen. De verplichting kan worden opgeëist indien de eigen vermogenspositie van Eurofima AG daar aanleiding toe geeft. Ten behoeve van Eurofima-leningen welke geen onderdeel uitmaken van de crossborder-leasefinanciering(en) zijn zekerheden verstrekt in de vorm van een pandrecht op rollend materieel.

Als gevolg van de afspraken over de IC Brussel met de Belgische vervoerder in het kader van het hoofdrailnet houdt de Groep rekening met een voor de Groep negatief saldo in de verrekening van de exploitatielasten van dit traject. De omvang van dit saldo is afhankelijk van het exploitatieresultaat op dat traject.

Tegen NS en/of groepsmaatschappijen lopen een aantal onderzoeken en zijn diverse claims ingediend die door haar worden betwist. Hoewel de afloop niet met zekerheid kan worden voorspeld, is de verwachting dat deze geen negatieve financiële gevolgen van materiële betekenis zullen hebben.

Garanties

De Groep heeft voor een bedrag van € 784 miljoen (31 december 2016: € 869 miljoen) garanties verstrekt ter zake uitvoering van de diverse concessies.

Concessies

De Groep heeft de volgende concessies:

Concessies in 2017	Expiratiedatum	Type contract
Nederland		
Hoofdrailnet/ HSL-Zuid	31 december 2024	netto
Regionale trein concessies	zie hierna	netto
Verenigd Koninkrijk		
Merseyrail-concessie rondom Liverpool	20 juli 2028	gemengd
Greater Anglia-concessie (East Anglia)	12 oktober 2025	gemengd
Abellio London-concessies (bus)	zie hierna	bruto
ScotRail-concessie in Schotland (vanaf 1 april 2015)	31 maart 2022	gemengd
West Midlands treinconcessie	31 maart 2026	gemengd

	Expiratiedatum	Type contract
Duitsland		
Emscher Ruhrtal	december 2019	bruto
Ruhr Sieg Netz	december 2034	bruto
Der Mungstener	december 2028	bruto
Saale-Thüringen-Südharz (vanaf december 2015)	december 2030	bruto
Niederrhein-Netz	december 2028	bruto
Rhine-Ruhr-Express (start van de operatie in twee stappen; december 2018 en december 2020)	december 2033	bruto
Stuttgarter Netze (start van de operatie in juni 2019)	december 2032	bruto
Dieselnetz Sachsen-Anhalt (start van de operatie in december 2018)	december 2032	bruto
S-Bahn Rhein-Ruhr (start van de operatie in december 2019)	december 2034	bruto

Toelichting

Een netto contract is een contract met omzetrisico ten aanzien van reizigersopbrengsten.

Een bruto contract is een contract zonder omzetrisico ten aanzien van reizigersopbrengsten.

Een gemengd contract is een netto contract met bepaalde beschermingsconstructies ten aanzien van reizigersopbrengsten.

Nederland

Hoofdrailnet

De hoofdrailnet-concessie (HRN) is verleend door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en betreft het reizigersvervoer per spoor op het hoofdrailnet in Nederland. De oude HRN-concessie en de HSL-concessie (zie volgende paragraaf) eindigden eind 2014 en het ministerie heeft in december 2014 een nieuwe geïntegreerde hoofdrailnet-concessie aan NS verleend voor de periode 1 januari 2015 tot 31 december 2024. De treindiensten over de HSL-Zuid vallen met ingang van 1 januari 2015 ook onder deze concessie. In de concessie is vastgelegd dat de prestaties over de duur van de concessie verbeteren. De interim evaluatie en eindevaluatie zullen respectievelijk in 2019 en 2024 plaatsvinden. Indien NS de streefwaarden voor 2019 respectievelijk 2024 niet haalt, is NS per niet behaalde prestatie-indicator een geldsom verschuldigd van € 1,5 miljoen tot een maximum totaalbedrag van € 19,5 miljoen per evaluatiemoment. Indien NS aan voorwaarden heeft voldaan dan is een maximale bonus te behalen van € 10 miljoen per evaluatie. Daarnaast kan het ministerie aan NS een boete van maximaal € 6,5 miljoen per jaar opleggen als NS de bodemwaarden uit de concessie voor de prestatie-indicatoren niet haalt. De prestatie-indicatoren worden gemeten op de prestatiegebieden: algemeen (klantoordeel), deur-tot-deur reis, reisgemak (vervoercapaciteit in de spits), reisinformatie (bij ontregelingen), (sociale) veiligheid en betrouwbaarheid (reizigerspunctualiteit). In 2017 heeft NS van het ministerie van Infrastructuur en Milieu een boete opgelegd gekregen over 2016 van € 1,25 miljoen (welke al in boekjaar 2016 is voorzien).

Met de overheid zijn onder andere afspraken gemaakt ten aanzien van de productiemiddelen (met name rollend materieel) die worden ingezet ten behoeve van de uitvoering van de hoofdrailnet concessie. Afhankelijk van de eigendomssituatie en de vorm van aanbesteding kunnen de productiemiddelen bij (gedeeltelijk of geheel) verlies van de hoofdrailnet-concessie worden verhuurd aan de opvolgende concessiehouder, worden verkocht tegen boekwaarde en/of zullen de leases 1 op 1 worden overgenomen door de opvolgende concessiehouder.

In 2017 bedraagt de totale gebruiks- en concessievergoeding € 132 miljoen voor de geïntegreerde hoofdrailnet/HSL-Zuid concessie. In het onderhandelakkoord van 2011 is een correctiemechanisme opgenomen ter afwending van het faillissement van HSA. Dit correctiemechanisme is overgenomen in de uitvoeringsovereenkomst ten behoeve van de concessie en heeft de volgende strekking. Indien het gemiddelde rendement van de concessiehouder over een vastgestelde periode lager is dan de drempelwaarde (4%) heeft zij

recht op een correctie van de concessieprijs (ten hoogte van het verschil tussen het werkelijke rendement en 4%, waarbij de correctie over de totale concessieduur is gemaximeerd op € 144 miljoen prijspeil 2010). Over 2015 bestond geen recht op een dergelijke correctie. Het eventuele recht op een correctie is in 2016 voor het eerst berekend over het gemiddelde rendement van 2015 en 2016, vervolgens steeds over de voorgaande drie jaren. Een op grond van de uitvoeringsovereenkomst ontstaan recht op een correctie van de concessieprijs komt niet te vervallen op het moment dat in latere jaren het rendement hoger is dan de drempelwaarde. De uitbetaling van een ontstaan recht op een correctie van de concessieprijs zal conform de uitvoeringsovereenkomst gespreid plaatsvinden. Het correctiemechanisme met betrekking tot de gemiddelde rentabiliteit zal gedurende de concessie lineair worden verantwoord over de gehele concessieduur.

In de concessie is ook een correctiemechanisme opgenomen ten aanzien van een verrekening van eventuele meevallers in de energieprijzontwikkelingen over de periode van de concessie. Deze correctie wordt cumulatief berekend waarbij NS 75% van het verschil tussen de werkelijke energieprijzen en de geprognosticeerde energieprijzen volgens de business case verschuldigd is aan I&W, waarbij geen correctie plaatsvindt op het moment dat het cumulatief werkelijk rendement onder het cumulatief normrendement ligt. Los van bovenstaande berekening is NS over 2016 éénmalig een bedrag van € 56 miljoen onvoorwaardelijk verschuldigd aan het ministerie. Deze betaling wordt lineair geamortiseerd over de gehele looptijd van de concessie. De regeling is gemaximeerd op € 290 miljoen (inclusief éénmalige betaling) en zal nooit leiden tot een betaling van I&W aan NS. Over 2017 is geen correctie energiekosten verschuldigd.

Regionale treinconcessies

Dit betreft het reizigersvervoer per spoor op de hieronder aangegeven verbindingen. In de concessie zijn de voorwaarden aangegeven betreffende frequentie, toegankelijkheid, serviceniveau en dergelijke.

In 2017 heeft NS volgende vier concessies uitgevoerd met de daarbij vermelde looptijd:

- Gouda – Alphen aan den Rijn tot en met 11 december 2031
- Zwolle – Kampen tot en met 9 december 2017
- Zwolle – Enschede tot en met 9 december 2017
- Rotterdam – Hoek van Holland Strand tot en met 31 maart 2017

De concessies zijn verleend door de betrokken provincies of stadsregio. Voor de uitvoering van de concessies wordt een vergoedingsbedrag ontvangen van de concessieverlener.

Verenigd Koninkrijk

Merseyrail-concessie

Deze concessie wordt in een 50/50 joint venture uitgevoerd met Serco, een beursgenoteerde Britse onderneming. Het betreft het reizigersvervoer per trein op het spoornetwerk in de omgeving van Liverpool. Er is een verplichting tot uitvoering van de vastgestelde dienstverlening (dienstregeling, kwaliteit van de dienstverlening) tegen een vastgestelde vergoeding van de regionale overheid. Elke vijf jaar vindt een evaluatie plaats waarbij zal worden getoetst of de operaties nog steeds "efficiënt" zijn. Merseyrail heeft 2 evaluaties succesvol afgerond met de derde evaluatie op de agenda in 2018. De looptijd van de concessie is 25 jaar (tot en met 20 juli 2028). Er is een optie voor verlenging met vijf jaar. De jaarlijkse vergoeding van de overheid (subsidie) is vastgelegd in het contract, en wordt jaarlijks geïndexeerd.

Greater Anglia-concessie (East Anglia)

Abellio was de uitvoerder van de vorige Greater Anglia concessie, die afliep in oktober 2016, en won de nieuwe Greater Anglia concessie in augustus 2016. Deze concessie wordt uitgevoerd door de volle dochter Abellio East Anglia Ltd. Op 17 januari 2017 is aangekondigd dat het voorstel is om 40% van het aandeel van de concessie te verkopen aan Mitsui. De concessie betreft het reizigersvervoer op het spoorwegnet in de regio Anglia in het oosten van Engeland. Het aantal treinkilometers voor deze concessie is ongeveer 29 miljoen per jaar. De concessie is gestart op 16 oktober 2016 en loopt tot 12 oktober 2025, met een optie voor een verdere verlenging van een jaar. Er is een verplichting voor de vervanging van de hele huidige vloot, met nieuwe voertuigen die vanaf september 2020 worden ingezet op de Rural, Intercity, Stansted Express, West Anglia en Great Eastern routes. Dit zal het aantal zitplaatsen naar London in de piekperiode verhogen. Daarnaast zijn er verplichtingen om GBP 120 miljoen te investeren in depot faciliteiten en GBP 60 miljoen in station upgrades.

ScotRail concessie

In oktober 2014 heeft Abellio de ScotRail concessie gewonnen. De concessie heeft een looptijd van minimaal 7 jaar vanaf 1 april 2015. Met wederzijdse instemming kan een verlenging tot 31 maart 2025 plaatsvinden na een evaluatie in jaar 5, met een optie tot een aanvullende verlenging met 2 jaar tot 31 maart 2027. De ScotRail concessie is gegund door Transport Scotland en zal worden uitgevoerd door de 100% deelneming Abellio ScotRail Ltd met intercity, regionaal en provinciaal reizigersvervoer per trein over het Schotse nationale spoornetwerk. Er is een verplichting tot uitvoering van de vastgestelde dienstverlening (dienstregeling, kwaliteit van de dienstverlening) tegen een van tevoren vastgelegde vergoeding van de overheid (subsidie), die jaarlijks wordt geïndexeerd.

West Midlands concessie

Abellio is de West Midlands concessie gestart op 10 december 2017 en loopt tot 2025/2026. De concessie dekt de regio rondom Birmingham, als ook de treinen van London Euston tot Crewe en van Liverpool tot Birmingham. De concessie wordt uitgevoerd door West Midlands Trains Ltd, een joint venture tussen Abellio, East Japan Railway Company en Mitsui & Co Ltd). Onder de nieuwe concessie worden nieuwe treinen geleverd in 2021 waarbij wordt voorzien in ruimte voor extra passagiers in de spitsperiode in Birmingham en London. De lange treinen zullen zorgen voor extra stoelen en ruimte voor passagiers. Er wordt in deze concessie ook geïnvesteerd in een beter kaartstelsel en reisinformatie, als een onderdeel van hervormingen die de reis van de passagiers zal verbeteren.

Concessies in Londen

Abellio London exploiteert buslijnen in Londen vanuit een aantal depots (8% marktaandeel). De concessies hebben een looptijd van gemiddeld 5 jaar met een optie tot verlenging met 2 jaar, afhankelijk van het behalen van prestatie criteria.

Duitsland

Abellio exploiteert diverse treindiensten in de regio's Noordrijn-Westfalen en Mitteldeutschland tegen een van tevoren vastgelegde vergoeding van de overheid (subsidie), die jaarlijks wordt geïndexeerd. De concessies hebben een looptijd die eindigt variërend tussen 2019 en 2030.

In december 2016 is het Duitse deel van de Niederrhein-Netz railconcessie gestart.

In juni 2016 Abellio won twee routes van de Rijn-Ruhr-Express (RRX) met een twee-staps start van de operatie; de eerste loopt van Münster naar Dortmund, Düsseldorf, Keulen en Aken in 2018 en de tweede van Düsseldorf naar Essen, Dortmund, Paderborn en Kassel in 2020.

In november 2016 Abellio won de Stuttgarter Netze concessie. Vanaf juni 2019 zal Abellio de operatie uitvoeren met nieuwe treinen in de regio Baden-Württemberg.

Daarnaast Abellio won de Saksen-Anhalt diesel netwerk (DISA) concessie in december 2016. Vanaf december 2018 zal deze concessie worden uitgevoerd door Abellio op een aantal routes in de regio Saksen-Anhalt.

In juli 2016 Abellio won de S-Bahn Rhein-Ruhr concessie. Vanaf december 2019 zal Abellio de concessie uitvoeren op een aantal routes in de regio NRW.

In december 2016 Abellio verdedigde met succes de Ruhr Sieg Netz concessie. Vanaf 2019, zal Abellio de concessie gaan uitvoeren met een aantal treinen.

Op 6 december 2017 heeft de Groep haar belang in Westfalenbahn uitgebreid van 25% naar 100%. Westfalenbahn is gevestigd in Bielefeld en verbindt via Expresslines Emsland de steden Braunschweig and Hannover in Laag-Saxen met Bielefeld en Rheine in Noord Rijn Westfalen. Van Münster is er een directe verbinding via Meppen en Leer naar Emden aan de Noordzee.

32. Verbonden partijen

De transacties met verbonden partijen vinden plaats op basis van het arms length-principe.

Alle geplaatste aandelen zijn in handen van de Staat. Een significante transactie met aan de Staat gelieerde onderneming (Dienst Uitvoering Onderwijs) betreft de ontvangen vergoeding voor de studentenkaart (2017: € 468 miljoen, 2016: € 466 miljoen).

Daarnaast heeft de Groep in 2017 een bedrag van € 27 miljoen (2016: € 30 miljoen) ontvangen van de Staat voor subsidies vanuit diverse regelingen. Deze subsidies zijn voor een bedrag van € 27 miljoen (2016: € 29 miljoen) verantwoord als overige opbrengsten en voor een bedrag van € nihil (2016: € 1 miljoen) in mindering gebracht op de gerelateerde kosten.

Met ProRail BV, een aan de Staat gelieerde onderneming, vinden de volgende transacties plaats:

- De betaling van de gebruiksvergoeding voor de Nederlandse infrastructuur. Deze is toegelicht onder noot 31;
- Ten behoeve van de financiering van commerciële voorzieningen in stations Nieuwe Sleutel Projecten is per 31 december 2017 € 1 miljoen (31 december 2016: € 8 miljoen) vanuit de Groep toegezegd aan ProRail BV. In 2017 is € 5 miljoen (2016: € 10 miljoen) betaald aan ProRail BV.

De transacties met raad van bestuur en commissarissen zijn toegelicht onder noot 2.

Er hebben in 2017 en 2016 geen significante transacties plaatsgevonden met joint ventures en overige deelnemingen.

Eurofima AG is een 5,8% deelneming van de Groep. Eurofima is een Europese maatschappij opgericht voor de financiering van spoorwegmaterieel gevestigd in Basel, Zwitserland. Met deze partij gelden de volgende transacties en balansposities:

(in miljoenen euro's)	2017	2016
Rentelasten	-	-

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Onderhandse leningen	30	59

Groepsmaatschappijen

De belangrijkste vennootschappen die zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening zijn:

	Percentage deelname		Statutaire zetel
	2017	2016	
Werkmaatschappijen			
NS Reizigers BV*	100,0	100,0	Utrecht
Abellio Transport Holding BV	100,0	100,0	Utrecht
NedTrain BV*	100,0	100,0	Utrecht
NS Financial Services (Holdings) Ltd	100,0	100,0	Dublin
NS Stations BV*	100,0	100,0	Utrecht
NS Vastgoed BV*	100,0	100,0	Utrecht
NS Insurance NV	100,0	100,0	Utrecht
NS Opleidingen BV*	100,0	100,0	Utrecht
NS Lease BV*	100,0	100,0	Utrecht
Dochterondernemingen van werkmaatschappijen			
Thalys Nederland NV*	100,0	100,0	Utrecht
NS Internationaal BV*	100,0	100,0	Utrecht
NedTrain Ematech BV	100,0	100,0	Utrecht
NS Stations Retailbedrijf BV*	100,0	100,0	Utrecht
NS Fiets BV	100,0	100,0	Utrecht
NS OV-Fiets BV	100,0	100,0	Utrecht
Qbuzz BV	-	100,0	Amersfoort
Stationsfoodstore BV*	100,0	100,0	Utrecht
NS Poort Ontwikkeling BV	100,0	100,0	Utrecht
NS Financial Services Company	100,0	100,0	Dublin
DISA Assets Ltd	100,0	100,0	Dublin
Abellio Nederland BV	100,0	100,0	Utrecht
Abellio Transport Group Ltd	100,0	100,0	Glasgow
Abellio Transport Holdings Ltd	100,0	100,0	London
Abellio Greater Anglia Ltd	100,0	100,0	London
Abellio East Anglia Ltd	60,0	100,0	London
Abellio West Midlands Ltd	70,1	-	Birmingham
Abellio Rail Baden-Württemberg GmbH	100,0	100,0	Stuttgart
Abellio Rail Mitteldeutschland GmbH	100,0	100,0	Halle
Abellio Rail NRW GmbH	100,0	100,0	Essen
Abellio GmbH	100,0	100,0	Essen
Abellio ScotRail Ltd	100,0	100,0	Glasgow
Abellio West London Ltd	100,0	100,0	London
Abellio London Ltd	100,0	100,0	London
WestfalenBahn GmbH	100,0	25,0	Bielefeld

* NS Groep NV heeft zich in overeenstemming met het bepaalde in art. 403 Boek 2 BW aansprakelijk gesteld voor de uit rechtshandelingen voortvloeiende schulden.

	Percentage deelname		Statutaire zetel
	2017	2016	
Joint ventures			
Stationslocaties OG CV	55,8	55,8	Utrecht
Basisfonds Stationslocaties CV	50,9	50,9	Utrecht
Merseyrail Services Holding Company Ltd	50,0	50,0	Hampshire
Northern Rail Holdings Ltd	50,0	50,0	Hampshire
Joint operations			
Stationsdrogisterijen CV	50,0	50,0	Zaandam
Overige belangen			
Eurofima AG	5,8	5,8	Basel

Een volledige lijst van groepsmaatschappijen, geassocieerde deelnemingen en joint ventures in overeenstemming met de volgens de artikelen 2:379 en 2:414 BW vereiste vermeldingen is neergelegd op het kantoor van het Handelsregister te Utrecht.

33. Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum.

Enkelvoudige jaarrekening

Enkelvoudige balans per 31 december 2017

(vóór resultaatbestemming)

(in miljoenen euro's)	31 december 2017	31 december 2016
Financiële vaste activa	3.476	3.511
Totaal activa	3.476	3.511
Eigen vermogen		
Geplaatst aandelenkapitaal	1.012	1.012
Overige reserves	2.240	2.287
Resultaat over de verslagperiode	24	212
	3.476	3.511
Totaal passiva	3.476	3.511

Enkelvoudige winst-en-verliesrekening 2017

(in miljoenen euro's)

	2017	2016
Overig resultaat	-	-
Resultaat groepsmaatschappijen na belastingen	24	212
Netto resultaat	24	212

Grondslagen voor de jaarrekening

Algemeen

NV Nederlandse Spoorwegen maakt voor de bepaling van de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling van haar enkelvoudige jaarrekening gebruik van de optie die wordt geboden in artikel 2:362 lid 8 BW. Dit houdt in dat de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling (hierna 'waarderingsgrondslagen') van de enkelvoudige jaarrekening van NV Nederlandse Spoorwegen gelijk zijn aan die welke voor de geconsolideerde jaarrekening zijn toegepast. Hierbij worden deelnemingen, waarop invloed van betekenis wordt uitgeoefend, op basis van de equity-methode gewaardeerd.

Deelnemingen in groepsmaatschappijen

De deelnemingen in groepsmaatschappijen worden gewaardeerd volgens de equity-methode, waarbij verliezen slechts in aanmerking worden genomen voor zover de aandeelhouder gehouden is deze aan te zuiveren.

Resultaat groepsmaatschappijen

Het resultaat groepsmaatschappijen bestaat uit het resultaat na winstbelasting.

Colofon

NS Groep NV statutair gevestigd te Utrecht
Handelsregister 301224358

Bezoekadres

Laan van Puntenburg 100
3511 ER Utrecht

Postadres

Postbus 2025
3500 HA Utrecht

Website

www.ns.nl

Concept en realisatie

F19 Digital Reporting, Eindhoven

Fotografie

NS Beeldbank
Albert Koch (HSL-Zuid)

Illustraties

Nico van de Weerd

Dit rapport voldoet aan GRI Standards, optie core (assured).

Copyright

© NS, Utrecht. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

